

Demografická analýza místních částí mikroregionu Bystřicko se zaměřením na seniory

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Bc. Klára Langášková

Brno 2017

Poděkování

Děkuji Mgr. RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D., že se i přes mnohé komplikace ujal vedení mé diplomové práce, za jeho ochotu, čas a cenné připomínky, kterými přispěl k vypracování této práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci:

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna na v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:

.....

Abstract

The thesis deals with the implementation of the National Action Plan to support the action of aging and the smallest territorial units - parts of local municipalities of the microregion Bystřicko. There are defined basic concepts and problems of demographic aging. The practical part describes the analysis of the local communities due to attractive life for seniors and evaluation of specific implementation steps NAP on micro-regional level, local municipalities and their parts. The result of this thesis is a comprehensive review of senior care in the micro Bystřicko proposals for concrete actions leading to its improvement.

Keywords

Seniors, Mikroregion Bystřicko, National Action Plan, municipalities

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá implementací Národního akčního plánu na podporu akčního stárnutí a to v nejmenších územních jednotkách - místních částech členských obcí Mikroregionu Bystřicko. V práci jsou vymezeny základní demografické pojmy a problematika stárnutí. V praktické části je popsána analýza místních částí obcí vzhledem k atraktivitě pro život seniorů a zhodnocení konkrétních kroků implementace NAP na úrovni Mikroregionu, obcí a jejich místní částí. Výsledkem diplomové práce je ucelený přehled péče o seniory v mikroregionu Bystřicko a návrh konkrétních opatření vedoucí k jejímu zlepšení.

Klíčová slova

Místní části, senioři, Mikroregion Bystřicko, Národní akční plán

Obsah

1	Úvod a cíl práce	14
1.1	Úvod.....	14
1.2	Cíl práce.....	15
1.3	Metodika.....	16
2	Literární rešerše	18
2.1	Problematika stárnutí.....	18
2.1.1	Stárnutí z globálního pohledu	18
2.1.1.1	Mezinárodní federace pro stárnutí	19
2.1.1.2	Organizace spojených národů a důležité mezinárodní dokumenty ...	19
2.1.2	Stárnutí z pohledu Evropské unie.....	21
2.1.3	Česká republika a problematika stárnutí.....	23
2.1.3.1	Národní akční plán.....	23
2.2	Demografie.....	30
2.2.1	Demografické ukazatele a pojmy	32
2.3	Administrativně-správní členění České republiky.....	35
2.3.1	Vnitřní vs. vnější periferie	41
2.3.2	Venkovský prostor.....	42
2.4	Charakteristika oblasti	43
2.4.1	Kraj Vysočina	44
2.4.2	Mikroregion Bystřicko	44
3	Výsledky práce	49
3.1	Použité ukazatele a jejich aplikace	49
3.2	Výběr kritických oblastí.....	50
3.2.1	Sběr Dat.....	50
3.2.2	Rozdělení do kategorií	52
3.3	Analýza v kritických oblastech.....	57
3.4	Příklady dobré praxe	65
4	Závěr	69

5	Literatura	72
6	Elektronické zdroje	75
7	Přílohy	78

Seznam obrázků

Obr. 1 Vývoj počtu obcí ČR 1921 – 2015.....	40
Obr. 2 Mikroregion Bystřicko - poloha v rámci ČR.....	46
Obr. 3 Mikroregion Bystřicko – dobrovolné svazky obcí	48
Obr. 4 Graf vývoje počtu obyvatel.....	56
Obr. 5 Graf průměrné hustoty zalidnění.....	57
Obr. 6: Mapa kritických oblastí	58

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DSO	Dobrovolný svazek obcí
EU	Evropská unie
IFA	Mezinárodní organizace pro stárnutí/International Federation of Ageing
ILO	Mezinárodní organizace práce/ International Labour Organization
LAU	Local Administrative Units
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NAP	Národní akční plán
NUTS	Nomenclature of Units for Territorial Statistics
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj/Organisation for Economic Co-operation and Development
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
POÚ	Pověření obecním úřadem
PS	Pracovní skupiny
RIS	Regionální informační servis/Regionální informační strategie
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
U3V	Univerzita třetího věku
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNESCAP	Ekonomická a sociální komise pro Asii a Tichomoří/ The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific
WHO	Světová zdravotnická organizace/ World Health Organization

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

V dnešní době je stárnutí obyvatel a péče o něj stále aktuálnějším tématem. Toto téma se řeší nejen na celosvětové a národní/státní úrovni, ale propisuje se i do aktivit krajů a regionů. Otázkou ovšem zůstává, jestli, a zda vůbec se tato snaha o zlepšení kvality života seniorů projevuje v nejmenších sídelních jednotkách a jejich částech.

Tato diplomová práce se zaměřuje na atraktivitu prostředí pro seniory v místních částech členských obcí Mikroregionu Bystřicko. Hodnotící kritéria vychází z programu Národního akčního plánu na podporu aktivního stárnutí. Jedná se především o informovanost a zapojení seniorů do společenského a kulturního života obce, dalšího vzdělávání seniorů (včetně volnočasových aktivit), kvalitu poskytovaných služeb a zajištění dostupné formy dopravy pro seniory. Nosným tématem práce je analýza v nejmenších částech obcí s nejhoršími demografickými charakteristikami.

První kapitola se věnuje literární rešerši vysvětlující témata a pojmy, které jsou v práci používány. Jedná se o základní demografickou terminologii, administrativně správní členění České republiky a charakteristiku zkoumané oblasti. Velká část je věnována také problematice stárnutí, jejímu vnímání ve světě, v Evropě i v rámci České republiky. Zde je také podrobně popsán Národní akční plán pro podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017.

V následující kapitole se zaměřuji na výběr kritických oblastí, který se řídí kvalitou občanské vybavenosti a dopravní obslužnosti. V těchto oblastech je dále proveden popis základních demografických ukazatelů – index stáří, hustota zalidnění,.. Nosnou částí této kapitoly jsou hloubkové rozhovory se zástupci obcí, které se snaží poskytnout ucelený pohled na aktuální situaci seniorů ve vybraných

místních částech a najít problematické body v péči a poskytování služeb seniorům.

Třetí část se zaměřuje na zhodnocení poznatků vyplývajících ze zjištění druhé kapitoly a zhodnocení provázanosti a funkčnosti péče o seniory realizované krajem v konkrétních obcích mikroregionu. Existuje určitý předpoklad, že se senioři mohou potýkat s obtížemi týkající se dopravy a nedostatečné občanské vybavenosti. V této části budou také uvedeny příklady dobré praxe ve vztahu k seniorům. Ty budou čerpány jak ze zahraničí, tak z České republiky. Závěrem budou navrženy a doporučeny možná řešení případných, zjištěných problémů v péči a kvalitě služeb poskytovaných seniorům.

1.2 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je analýza vybraných místních částí členských obcí Mikroregionu Bystřicko vzhledem k atraktivitě prostředí a služeb zaměřených na seniory. Dílčím cílem je prozkoumat propojenost Národního akčního plánu na podporu akčního stárnutí s jeho implementací v těchto místních částech.

Práce pomocí vlastního hodnotícího indexu, jenž čerpá z dat SLDB 1991 – 2011 a obsahuje základní demografické ukazatele (index stáří, index ekonomického zatížení, hustota zalidnění) a vybraná kritéria (dopravní obslužnost, občanská vybavenost, vzdálenost od centra Mikroregionu,...) definuje nejméně atraktivní lokality pro život seniorů. Hodnotící kritéria vychází z témat Národního akčního plánu: Zajištění a ochrana lidských práv starších osob, Celoživotní učení, Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů, Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, Kvalitní prostředí pro život seniorů, Zdravé stárnutí, Péče o seniory s omezenou soběstačností.

1.3 Metodika

V první části práce bude provedena rešerše literatury, ve které jsou popsány hlavní demografické ukazatele použité pro následnou analýzu místních částí obcí. Jsou zde definovány pojmy týkající se administrativně – správního členění ČR – obec, místní část, venkov a vnitřní periferie. Dále je charakterizována zkoumaná oblast mikroregionu a celého příslušného kraje. Největší část literární rešerše je věnována problematice stárnutí a Národnímu akčnímu plánu. Ten je zde rozebrán dle jednotlivých tematických oblastí, doplněn o informace z odborné literatury a také prezentuje základní strategické plány pro danou oblast.

K základní demografické analýze jsou použita sekundárních data o počtu obyvatel, jejich věkové struktuře a data k občanské vybavenosti, která jsou veřejně dostupná (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, Český statistický úřad (ČSÚ), Regionální informační servis (RIS), kraj Vysočina,...). Z dat vztahujícím se k počtu a struktuře obyvatel byl vypočítán index stárí, ekonomické zatížení (I, II) a hustota zalidnění. Z občanské vybavenosti byly zjišťovány informace o obchodě, zdravotnickém zařízení, poště, sportovišti, zájmovém spolku nebo sdružení a jiného zařízení či spolku se zaměřením na seniory. Tyto informace jsou získány z komunikace se starosty, ze stránek obce a z RIS. Vzdálenost obcí od centra Mikroregionu byla zjištěna pomocí webových stránek vzdalenostmest.cz a počet autobusových linek prostřednictvím aplikace idos a mapy.cz. Veškeré výpočty byly provedeny v programu MS Excel.

K podrobnému zjištění situace v obcích, které budou základní analýzou vybrány jako neatraktivní pro kvalitní život seniorů, budou použita primární data sesbírána prostřednictvím přímého rozhovoru se zástupci daných obcí.

Smyslem práce je nalezení odpovědi na otázku, zda a jak se program Národního akčního plánu realizuje na úrovni místních částí obcí a vytvoření doporučení eliminující případné nedostatky. Závěrem budou uvedeny příklady

dobré praxe jak z České republiky, tak ze zahraničí a navrhnuty kroky ke zlepšení současné situace.

2 Literární rešerše

Literární rešerše poskytuje ucelený přehled odborné terminologie a dosavadního výzkumu z dané problematiky. Je rozdělena do několika kategorií dle dané tematiky.

2.1 Problematika stárnutí

Problematika stárnutí je celosvětově diskutované téma, kterým se v globálním měřítku zabývá např. Organizace spojených národů (OSN), která vydala zásady OSN pro seniory, jenž by měly být včleněny do národních programů. Důležitost této problematiky zdůrazňují i slova generálního tajemníka OSN Kofiho Annana: „*Svět prochází nebývalými demografickými změnami. Do roku 2050 se počet seniorů zvýší z dnešních 600 milionů na téměř 2 miliardy. Za méně než 50 let bude na světě poprvé v historii více lidí starších 60 let než dětí pod 15 let...*“¹

Je nutné podotknout, že téma stárnutí není řešeno jen na celosvětové úrovni, ale je také důležitou složkou jednání probíhajících v Evropské Unii. Z pohledu České republiky existuje jednotný přístup k problematice stárnutí, který je dále individuálně rozvíjen na úrovni krajů. Problematika stárnutí obyvatelstva ovšem musí být řešena komplexně, jednotně a vycházet z dokumentů z nadřazených úrovní.

2.1.1 Stárnutí z globálního pohledu

Celosvětově se problematikou stárnutí zabývají primárně dvě mezinárodní organizace, které svou činností přímo působí prostřednictvím OSN na své členské země.

---

¹ Práva seniorů a problematika stárnutí: Prohlášení komise pro lidská práva OSN. ProLékaře.cz [online]. [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: http://www.prolekare.cz/pdf?ida=gr_06_03_09.pdf

2.1.1.1 Mezinárodní federace pro stárnutí

Mezinárodní federace pro stárnutí (International Federation on Ageing, IFA) je registrovaná v Kanadě. Jedná se o nevládní, charitativní organizaci, která působí globálně ve prospěch starších lidí. Byla založena v roce 1973 a od té doby se zaměřuje převážně na hájení práv starších lidí, pořádání globálních konferencí nebo účastí na nich, ale také vydáváním vlastních stanovisek a doporučení.

Hlavním posláním celosvětové organizace IFA je informovat, vzdělávat a prosazovat politiku a praxi, která povede ke zlepšení kvality života starších lidí na celém světě. IFA je významným partnerem mnoha mezinárodních organizací a má také všeobecný konzultační status při OSN (v jejím ekonomickém a sociálním výboru), oficiální vazby se Světovou zdravotnickou organizací (WHO), operativní status v UNESCO, konzultační status k Mezinárodní organizaci práce (ILO), konzultační status k Radě Evropy a své přímé reprezentanty v Komisi pro lidská práva OSN, v Komisi OSN pro starší ženy a v UNESCAP (Ekonomická a sociální komise OSN pro Asii a Pacifickou oblast).²

2.1.1.2 Organizace spojených národů a důležité mezinárodní dokumenty

V mnoha mezinárodních listinách i ve Všeobecné deklaraci lidských práv se objevují články o právech všech osob, odstranění diskriminace a nerovnosti přístupu k jednotlivým osobám. Ovšem až v Deklaraci o pokroku a rozvoji v sociální oblasti z roku 1969 je konkrétní zmínka o stáří (čl. 11).³

Mezi první zásadní dokumenty, které obsahují konkrétní návrhy na řešení výzev dopadů stárnutí obyvatelstva, patří *Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí*, který byl přijat ve Vídni Valným shromážděním OSN v roce 1982.⁴ Toto

---

² Tisková zpráva MPSV. Materiál MPSV předkládaný na jednání Vlády ČR 8. února 2012 [online]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/12104/mv_080212_v2.pdf

³ Tamtéž.

⁴ *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Předkládací zpráva*. 2013. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/>.

shromáždění také vyhlásilo v roce 1990 1. říjen jako Mezinárodní den seniorů a o rok později přijalo *Zásady OSN pro seniory*, jejichž hlavními tématy byly: nezávislost, participace, péče, seberealizace a důstojnost.⁵

V roce 1999, který byl valným shromážděním OSN vyhlášen Rokem seniorů, byla také na 4. světové konferenci IFA přijata *Montrealská deklarace*. V deklaraci je znovu zdůrazněno, že starší lidé mají právo na důstojnost, respekt, právo na přístup k práci a příjmu, k zdravotní péči a bydlení. Právo na osobní bezpečnost, svobodu projevu, sdružování a náboženské vyznání. Aby mohlo být posíleno postavení starších osob, je nutné jejich uznání jako plnohodnotných účastníků a rovnocenných členů společnosti. V rámci Montrealské deklarace je vyzýváno OSN k apelu na své členské státy, aby přijaly Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí a aby byl tento plán systematicky včleněn do všech činností orgánů OSN.⁶

V dubnu 2002 se konalo druhé *světové shromáždění o stárnutí*, tentokrát v Madridu. *Madridský mezinárodní akční plán pro stárnutí a stáří* se, na rozdíl od vídeňského setkání, orientoval více na rozvojové země a na země s přechodovou ekonomikou. Obsahem plánu jsou doporučení, která se zaměřují na tři hlavní témata: senioři a rozvoj (sociální i ekonomická oblast), uchování a podpora zdraví a zajištění příznivého prostředí pro starší osoby (bydlení, bezpečnost,...).

V září téhož roku pořádala Evropská hospodářská komise OSN ve spolupráci s německým spolkovým ministerstvem pro rodinu, seniory, ženy a mládež v Berlíně ministerskou konferenci o stárnutí, která navazovala svým programem na madridské světové shromáždění. Jejím hlavním výstupem bylo zformulování *Regionální implementační strategie* (RIS) pro Madridský mezinárodní akční plán pro stárnutí a stáří, a zároveň zavázala členské země regionu tuto

---

⁵ ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

⁶ INTERNATIONAL FEDERATION ON AGEING: *THE MONTREAL DECLARATION* [online]. 1999, 5 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: https://www.ifa-fiv.org/wp-content/uploads/2012/11/057_IFA-Montreal-Declaration.pdf

strategii naplňovat. Primárním cílem RIS je zajištění začlenění problematiky stárnutí a stáří do veřejné politiky.⁷

V roce 2007 se zástupci členských zemí Evropské hospodářské komise OSN sešli na Ministerské konferenci o stárnutí ve španělském Leónu za účelem zhodnocení RIS. Hlavní témata se zaměřovala na participaci a sociální začlenění seniorů, implementace stárnutí obyvatel do jednotlivých politik a prodloužení pracovního života. Na závěr konference byla přijata Ministerská deklarace Společnost pro osoby v každém věku: výzvy a příležitosti, která formuluje společné základní priority, problémy a žádoucí opatření v reakci na demografický vývoj a situaci starších osob a seniorů v různých oblastech.⁸

2.1.2 Stárnutí z pohledu Evropské unie

Vzhledem k faktu, že sociální politika spadá pod sdílené politiky Evropské Unie (EU), nesou odpovědnost za politiku zaměstnanosti a sociální politiku v první řadě vlády členských států. Členské země mohou vydávat vlastní legislativu jen v případě, pokud zde již neexistuje společná evropská úprava, případně jako doplněk k ní. Jejich úsilí podporuje a doplňuje financování ze strany EU. Unie převážně koordinuje aktivity členských států a poskytuje jim finanční prostředky na podporu projektů sociálních investic, které pomáhají lidem, např. v oblasti vzdělávání, péče o děti, zdravotní péče, odborné přípravy, pomoci při hledání práce a návratu do pracovního prostředí. Členské státy také podporuje v reformách jejich systémů.⁹

K ochraně sociálních práv je za základní dokument považována **Evropská sociální charta** přijata Radou Evropy v roce 1961. Charta obsahuje právo

---

⁷ HOLMEROVÁ, Iva a Martina MÁTLOVÁ. *Madridský plán a jiné strategické dokumenty*. Praha: Pro Gerontologické centrum vydalo EV public relations, 2007. ISBN 978-80-254-0174-3.

⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Leónská ministerská deklarace- Společnost pro osoby v každém věku : výzvy a příležitosti* [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008. [cit. 2017-01-21]. Dostupný z :<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4992/>

⁹ Evropská Unie: *Zaměstnanost a sociální věci. EUROPA:EU* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_cs

organizovat se, právo na rovné podmínky, právo na sociální zabezpečení a práva rodiny na sociální ochranu.¹⁰

Závazek EU, pokud jde o agendu aktivního stárnutí, je založen na základních hodnotách definovaných ve smlouvách. **Lisabonská smlouva** z roku 2009 v sobě nese ustanovení, že Evropská Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti a dodržování lidských práv, včetně práv menšin. Bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci a podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů a mezigenerační solidaritu.¹¹

V Listině základních práv EU, která je právně závazná pro kroky jakéhokoli orgánu EU a vztahuje se také na členské státy, když provádějí právo EU, můžeme najít dva články týkající se starších lidí. Článek 21: zakazuje se jakákoli diskriminace založená na zdravotním postižení či věku a také v článku 25 – Práva starších osob, Unie uznává a respektuje práva starších osob na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě.¹²

V roce 2000 přijala EU směrnici Rady 2000/78/ES, která stanoví obecný rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace, a to v zaměstnání a povolání. Tato směrnice požaduje, aby členské státy zavedly vnitrostátní právní předpisy, které budou zakazovat přímou a nepřímou diskriminaci a také obtěžování a pronásledování kvůli věku. Všechny členské státy převedly tuto zásadu nediskriminace.¹³

---

¹⁰ Evropská sociální charta: texty Evropské sociální charty, Protokolů k ní a Revidované Evropské sociální charty. Praha: JAN, 2000. ISBN 80-85529-75-0.

¹¹ FRANCOVÁ, Jana, ed. *Lisabonská smlouva: konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor informování o evropských záležitostech, 2009. ISBN 978-80-7440-017-9.

¹² *Příspěvek EU k aktivnímu stárnutí a mezigenerační solidaritě*. Luxembourg: Publications Office, 2012. ISBN 9789279251191.

¹³ *Příspěvek EU k aktivnímu stárnutí a mezigenerační solidaritě*. Luxembourg: Publications Office, 2012. ISBN 9789279251191.

2.1.3 Česká republika a problematika stárnutí

V rámci České republiky spadá téma stárnutí a seniorů do oblasti politiky stárnutí, které spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV).

V březnu 2006 vláda České republiky v návaznosti na první zprávu o plnění Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007 zřídila **Radu vlády pro seniory a stárnutí populace** jako svůj poradní a iniciativní orgán. Ve své činnosti usiluje o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti v kontextu demografického vývoje.¹⁴ Předsedou Rady je ministr práce a sociálních věcí. Rada je složena ze zástupců ministerstev, zástupců krajů, zdravotní pojišťovny, předsedy Rady vlády České republiky pro lidská práva, odborových svazů, seniorských organizací, nestátních neziskových organizací, odborné veřejnosti, zástupci senátu a Poslanecké sněmovny, podnikatelských svazů.¹⁵ Na podporu své činnosti zřizuje Rada dočasné nebo trvalé pracovní skupiny (PS). V současné době se jedná o PS: na ochranu práv seniorů, na podporu zaměstnávání starších osob, na podporu vzdělávání a dobrovolnictví, na podporu rozvoje služeb pro seniory.¹⁶

2.1.3.1 Národní akční plán¹⁷

Politika přípravy na stárnutí je realizována a koordinována skrze platformu národních programů a plánů. Národní programy, resp. národní akční plány podporující pozitivní stárnutí jsou aktualizovány vždy jednou za pět let. První

---

¹⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Seniory a politika stárnutí* [online]. 2015 [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>

¹⁵ Tisková zpráva MPSV. Materiál MPSV předkládaný na jednání Vlády ČR 9.července 2008 [online]. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5545/09072008.pdf>

¹⁶ VIDOVIČOVÁ, Lucie a Veronika KHÝROVÁ. *Politika přípravy na stárnutí v České republice 2015*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. ISBN 978-80-7421-117-1.

¹⁷ Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017: aktualizovaná verze k 31.12.2014, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Odbor rodinné politiky a politiky stárnutí, Oddělení politiky stárnutí, 2015. ISBN 978-80-7421-111-9.

Národní akční plán byl zpracován v návaznosti na Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí. První český Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007 byl zpracován s cílem reagovat na demografický vývoj, uskutečňovat potřebné změny v souvislosti se stárnutím populace, podpořit rozvoj společnosti pro lidi všech věkových skupin, překonat a změnit dosavadní stereotypní pohledy na stárnutí a stáří, zlepšovat postavení seniorů v naší společnosti, a to vše skrze mezirezortní spolupráci a v koordinované součinnosti s jednotlivými kraji a obcemi.¹⁸

Aktuální verze ***Národního akčního plánu podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*** (NAP) navazuje na důležité strategické dokumenty, především Madridský Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí, Zásady OSN pro starší osoby a starší verze českých Národních programů příprav na stárnutí let 2008 až 2012 a 2003 až 2007.

Národní akční plán vznikl ve spolupráci zástupců neziskového sektoru, samosprávy, soukromých podniků a firem, akademické sféry, dalších resortů i samotných zástupců seniorů. Vzhledem k tomu, že vnímá stárnutí populace jako celoživotní proces, nevychází z obecně používaných definic spojených s tématem stárnutí a nepoužívá rozlišení dle věkových skupin. Pro účely tohoto dokumentu je seniorem osoba, která dosáhla statutárního věku potřebného k odchodu do řádného starobního důchodu bez ohledu na to, zda starobní důchod pobírá či nikoliv. Naopak, starším pracovníkem je označena osoba starší 50 let, které dosud nevznikl nárok na pobírání řádného starobního důchodu.

K zajištění funkčního plnění NAP je vyžadována propojenost veřejného a soukromého sektoru v oblasti, kterých se problematika starších osob týká. Jednotlivé priority NAP obsahují strategické cíle, jejichž plnění má být zajištěno skrze dílčí strategické cíle pomocí navržených opatření.

---

¹⁸ VIDOVIČOVÁ, Lucie a Veronika KHÝROVÁ. Politika přípravy na stárnutí v České republice 2015. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. ISBN 978-80-7421-117-1.

Hlavní priority NAP jsou:

Zajištění a ochrana lidských práv starších osob

Starší lidé jsou v mnoha případech znevýhodňováni, ať již kvůli snížené soběstačnosti, nebo díky předsudkům ze strany společnosti. Můžeme se setkat s názorem, kdy jsou starší osoby často považovány za pracovně méně výkonné, méně intelektuálně schopné či ochotné učit se novým věcem. Otázka lidské důstojnosti a diskriminace se projevuje především u seniorů s omezenou soběstačností závislých na pomoci rodiny nebo pracovníků zdravotních a sociálních služeb, kteří mají jen omezenou možnost bránit se špatnému zacházení.

Strategickým cílem je především zajištění informovanosti společnosti o potřebách starších osob a zvýšení její otevřenosti vůči jejich potřebám za účelem jejich lepšího naplňování. Důležité je také zajistit ochranu starších osob před diskriminací a všemi projevy nedůstojného zacházení, týrání a zneužívání.

Celoživotní učení

Celoživotní učení je nepřetržitý proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností v průběhu celého života. Můžeme jej rozdělit na tři části – formální, neformální a informální. *Formální vzdělávání* je realizováno ve školách či v jiných vzdělávacích institucích. Je strukturováno (vzdělávací cíle, učební čas, učební podpora ze strany učitele). Vede k získání potvrzení o dosaženém stupni vzdělání (vysvědčení, diplom, titul). Účast na formální vzdělávání je u nás v převážné míře záležitostí období do cca 30 let věku. *Neformální vzdělávání* je strukturované, ale zpravidla nevede k získání potvrzení o dosaženém stupni vzdělání. Z pohledu učícího jedince je záměrné. Lze do něj řadit organizované mimoškolní aktivity, rekvalifikační kurzy, ale také krátkodobá školení, workshopy, přednášky, volnočasové aktivity, jazykové a počítačové kurzy. *Informální učení* je aktivní, záměrná a cílevědomá činnost orientovaná na osvojování nových poznatků, zahrnující učení v průběhu

každodenních aktivit např. Jedná se o činnost institucionálně neorganizovanou a zpravidla nesystematickou.¹⁹

V současné době se celoživotním vzděláváním podílejí i univerzity třetího věku (U3V) určené pro seniory. Celkem se na vzdělávání na U3V účastní 38 tisíc posluchačů, což je ale „pouze“ asi 1,5 % seniorů. Pro zvýšení tohoto podílu je třeba umožnit účast i lidem z mimouniverzitních lokalit (měst a vesnic). Řešením je využití informačních a komunikačních technologií nebo sítě veřejných knihoven, které působí ve více než 5 500 obcích.

Strategickým cílem celoživotního vzdělávání je vytvoření funkčního systému dalšího vzdělávání, který bude atraktivní pro zaměstnance i zaměstnavatele a bude odpovídat poptávce po pracovní síle a zvýší podíl seniorů zapojených do zájmového vzdělávání prostřednictvím U3V a akademie seniorů, a to s ohledem na místní dostupnost.

Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění

Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů je na jedné z předních příček NAP, jelikož stárnutí populace bude mít vliv na vyšší podíl starších osob v pracovním procesu. Setkávají se zde ale dva protichůdné proudy – tlak na zvyšování věku odchodu do důchodu a na druhé straně problém s neochotou zaměstnávat starší pracovníky. Již lidé ve středním věku si stěžují, že jsou na trhu práce diskriminováni z důvodu svého „vysokého věku“ a od 50 let výše se tento tlak stále zvětšuje. Objevuje se i mezigenerační napětí, kdy jsou senioři mezi mladšími ročníky považováni za méně výkonné a schopné a zabírají pracovní místa, která by mohli obsadit právě mladí.²⁰

---

¹⁹ VÝVODOVÁ, Hana. Vzděláním pro lepší budoucnost [online]. 2013[cit. 2014-11-15].

Dostupné z: http://www.aoacr.cz/file/publikace_AOA_komplet_PDF_1.pdf

²⁰ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5.

Předpokladem vytvoření účinné komplexní strategie podporující ekonomickou aktivitu starších pracovníků je i vhodné nastavení důchodového systému. Důchodový systém musí ponechat každému co nejširší prostor pro individuální volbu způsobu odchodu do důchodu a neměl by vytvářet podněty k předčasnému opuštění trhu práce ani bariéry pro ekonomickou aktivitu seniorů. Souběhu důchodu s příjmy dává v současnosti přednost většina seniorů.

Z analýz zaměstnanosti starších pracovníků na trhu práce vyplývá, že zvýšená míra zaměstnanosti osob starších 50 a více let bude nezbytným předpokladem pro životaschopnost systému.

V rámci zaměstnanosti seniorů se jedná při zajištění strategických cílů hlavně o zajištění kvalitní informovanosti veřejnosti o důchodové reformě a možnostech pracovní činnosti v kombinaci s dávkou v důchodovém systému. NAP se zde zaměřuje na podporu samostatného podnikání seniorů a na prodloužení jejich pracovní kariéry.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Mezigenerační spolupráce se dotýká celého spektra aktivit napříč společnostmi. Ovlivňuje kvalitu rodinného života, vede ke zlepšení sociální soudružnosti a mezigeneračních sociálních vazeb, je přínosem v sociálních a zdravotnických službách.²¹ K posílení mezigenerační spolupráce a k rozvoji občanské společnosti může významně přispět i institut dobrovolnictví. Dobrovolnická činnost napomáhá zvýšení kvality života seniorů, kteří potřebují podporu, pomoc či péči. A zároveň vytváří alternativní příležitosti pro aktivní zapojení do společnosti po opuštění trhu práce.

Prioritou NAP v rámci mezigenerační spolupráce je posilování stabilních mezigeneračních vztahů a spolupráce v rodině, komunitě i na celospolečenské

---

²¹ ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. Úvod do gerontologie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3404-3.

úrovni a podpora zapojení seniorů do dobrovolnické činnosti a překonání mýtu, že senioři mohou být pouze „příjemci“ dobrovolných aktivit.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Senioři jsou jednou z ohrožených skupin v přístupu účasti na životě společnosti, a to z důvodu kombinace různých negativních bariér, zejména horšího zdravotního stavu, nižších příjmů, nižší úrovně vzdělání, nedostatečné dopravní dostupnosti, ztíženému přístupu ke službám, výskytu věkové diskriminace a přetrvávajících společenských stereotypů ve stáří.

Prioritní aktuální problémy, které je třeba řešit na komunitární úrovni, lze shrnout do následujících oblastí:

- účast na formálním i neformálním společenském (komunitárním) životě,
- zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví,
- odpovídající úroveň bydlení a poskytovaných sociálních a zdravotních služeb,
- zabezpečení dopravní obslužnosti.

Doprava pro seniory musí být spolehlivá a finančně a místně dostupná k sociálním, zdravotním a dalším důležitým základním službám. Města a obce by měly rozvíjet specializovanou dopravu pro seniory se zvláštními potřebami, které zajistí jejich maximální možnou nezávislost.

Zdravé stárnutí

Zdraví, integrace a participace jsou úzce propojeny. Zdraví je zásadním předpokladem pro aktivní začlenění na trh práce, do společenských i dobrovolnických aktivit. Zdravé stárnutí je spojené i s možností déle pracovat, oddálením potřeby zdravotnických a sociálních služeb a tedy snížení ekonomické zátěže státu. Podpora zdravého stárnutí začíná již v raném věku, neboť životní styl

jedinice předurčuje chování v dospělosti. Investice do vzdělání v mladém věku pozitivně ovlivňují míru zdraví, sociální integraci a participaci ve starším věku. Společnost by se v rámci zdravého stárnutí měla zaměřit hlavně na ekonomická hlediska (dostatečný příjem seniorů, slevy,...), vhodné bydlení pro seniory, péče ve vhodném sociálním prostředí a vhodné využití volného času seniorů.²²

Podmínkou pro zdravé stárnutí je rozšíření nabídky a dostupnosti preventivních programů a zvýšení informovanosti o nich.

Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Pokud jde o nezávislost a samostatnost seniorů, můžeme je dle míry soběstačnosti rozdělit na: **elitní seniory** (ti jedinci, kteří svou duševní i tělesnou aktivitou vysoce přesahují průměr své věkové kategorie), **autonomní seniory** (samostatní senioři, fungující ve společnosti i osobním životě) a **seniory závislé** (ti, jenž ke svému životu potřebují služby zdravotnické a sociální).²³ Právě poslední kategorii by měla být věnována zvýšená pozornost a péče. Pro zajištění kvalitní péče musí být rozvíjeny všechny druhy sociálních služeb, aby si každý mohl zvolit dle své individuální situace a svých preferencí. Systém péče o seniory, kteří již potřebují nějaký druh pomoci, je poskytován především zdravotními a sociálními službami, které nejsou dostatečně provázané.

Za zvlášť ohroženou skupinu, které je třeba věnovat zvýšenou pozornost, jsou senioři trpící demencí. Ti bývají v mnohých zdravotnických zařízeních

---

²² BURDA, Patrik a Lenka ŠOLCOVÁ. *Ošetrovatelská péče: pro obor ošetrovatel*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5334-8.

²³ PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011. Edice celoživotního vzdělávání ČLK. ISBN 978-80-247-3976-2.

„nežádoucí“ a jsou nuceni přežívat v nemocnicích nebo doma v nedůstojných podmínkách.²⁴

NAP se snaží o rozšíření nabídky služeb včetně specializované geriatrické péče, dlouhodobé a paliativní péče. Zaměřuje se i na podporu a zvýšení informovanosti neformálních pečujících, kteří využívají svůj maximální potenciál jak ve svém zaměstnání, tak v rámci péče o své blízké. Rozšířením dostupnosti terénních služeb a s nimi souvisejících odlehčovacích služeb se snaží vytvořit odpovídající podmínky pro pečující rodinné příslušníky a motivovat je k účasti na péči o své starší rodiče.

2.2 Demografie

Současná demografie je věda zabírající se především studiem lidské populace a problematikou obyvatelstva. Samotný pojem demografie pochází z řeckých slov *démos* – lid, *graféin* – psát, popisovat. Hlavním obsahem demografie je tedy lidská populace a procesy, které se dají popsat pomocí statistických ukazatelů. Dle OSN je demografie věda a praktická činnost, která se zabývá statistickou a matematickou analýzou velikosti, složení a prostorové distribuce lidských populací, příčinami a důsledky ve změnách reprodukce. Nejčastěji se v demografii potkáváme s demografickými jevy – porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost a potratovost.²⁵ Demografie studuje tyto události jako hromadné jevy. Výše zmíněné procesy přímo i nepřímo ovlivňují reprodukci, a proto je často používán ustálený pojem demografie reprodukce. Demografii vzhledem

---

²⁴ Zaostřeno na péči o seniory: Tiskové zprávy 2015. Veřejný ochránce práv: Ombudsman [online]. 2013 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2015/zaostreno-na-peci-o-seniory/>

²⁵ KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5.

k provázanosti s dalšími vědními obory, rozmanitosti a komplexnosti zkoumaných faktů, označujeme jako vědu, která se zabývá studiem demo-sociálních systémů.²⁶

Demografie ke studiu demografických jevů využívá demografické informace, které získáváme statistickým popisem. V podstatě lze vymezit pět typů statistického popisu, které jsou pramenem demografických dat:

- sčítání lidu - zahrnuje sběr, uspořádání, zhodnocení, analýzu a publikování vybraných demografických, ekonomických a sociálních údajů. Poskytuje informace o počtu, rozmístění a struktuře obyvatel v daném okamžiku. Sčítání lidu je podle zákona povinné.²⁷
- běžná evidence přirozené měny - vyjadřuje procesy rození a vymírání lidských populací. Zahrnuje se do ní také sňatečnost, rozvodovost, potratovost a nemocnost. Evidencí přirozené měny se zabývají matriky.
- běžná evidence migrací, populační registr – podává informace o změnách rozmístění obyvatelstva v závislosti na ostatních sociálních a ekonomických jevech. V České republice je migrace definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky (zpravidla obce).²⁸
- evidence nemocnosti – poměrně spolehlivá u ekonomicky aktivních, evidence aktivní a ukončené pracovní neschopnosti
- zvláštní šetření (např. populačního klimatu, retrospektivní šetření)²⁹

---

²⁶ KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. Praha: Oeconomica, 2005a, 123 s. ISBN 80-245-0859-1.

²⁷ KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.

²⁸ ŠAFAŘÍK, Filip. Demografie. In: NOVOTNÁ A KOL., Hana. *Společnost a životní prostředí v regionálním rozvoji*. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje, 2011. ISBN 978-80-87174-11-1.

²⁹ VYSTOUPIL, Jiří; TARABOVÁ, Zdenka. *Základy demografie*. Vyd. 1. Brno: Masa-rykova univerzita, 2004. 151 s. ISBN 80-210-3617-6.

V rámci této diplomové práce jsou data čerpána převážně ze sčítání lidu a to vzhledem k faktu, že informace o věkové struktuře místních částí nejsou v běžných evidencích dostupné.

Demografie tato data dále sbírá a zpracovává do základních demografických indexů a ukazatelů. Vybrané ukazatele a pojmy, důležité pro tuto práci, jsou popsány v následující kapitole.

2.2.1 Demografické ukazatele a pojmy

V této kapitole budou uvedeny základní demografické ukazatele a pojmy, se kterými se v práci bude dále pracovat a které mají spojitost s vybraným tématem práce.

Struktura obyvatelstva

Struktura obyvatelstva představuje jeden z nezákladnějších pramenů demografické analýzy v demografii. V rámci biologické struktury obyvatelstva hovoříme o struktuře obyvatelstva podle věku a struktuře obyvatelstva podle pohlaví. Jejím grafickým vyjádřením je věková pyramida, nebo také strom života, která pomáhá pochopit strukturu dané populace v daném okamžiku na daném území.

Biologická x ekonomická generace

Obyvatelstvo se nejčastěji dělí podle věku do tří skupin. Z tohoto hlediska rozeznáváme biologickou a ekonomickou generaci. **Biologická generace** rozděluje obyvatelstvo na generaci dětí (0-14 let), generaci rodičů (15-49 let) a generaci prarodičů (50 a více let). Častěji se však používá **ekonomická generace**, která

rozděluje populaci podle věku na předproduktivní věk (0-14 let), produktivní věk (15-64 let) a postproduktivní věk (65 a více let). Toto rozdělení používá i ČSÚ.³⁰

Index stáří

Jedním z ukazatelů, který se používá při charakterizování procesu stárnutí a věkové struktury obyvatelstva je index stáří. Vyjadřuje poměr počtu starých osob a dětí v obyvatelstvu. Jinými slovy se jedná o podíl seniorů na 100 dětí. Je-li výsledná velikost indexu nižší než 100, podíl sledované dětské složky obyvatel je vyšší než podíl osob starších, a naopak, přesahuje-li výsledná hodnota indexu stáří číselnou hodnotu 100, množství osob ve věku nad 65 let převyšuje počet dětí v populaci. Ze socioekonomického hlediska se jeví jako optimální minimální hodnoty tohoto demografického ukazatele.

Zatímco určit hranici dětského věku, která je obecně dána hranicí věku 0-14, definice hranice "stáří" se různí. V zásadě se v české demografické statistice upouští od používání termínů "předproduktivní, produktivní, poproduktivní" věk. Za hranici "stáří" je v České republice nejčastěji považován věk 60 let, ale postupně se však přechází k hranici 65 let, v souladu s mezinárodními zvyklostmi.³¹ Vzhledem k čerpání dat z databáze ČSÚ bude použito určení hranice stáří pomocí věku 65 let i v této diplomové práci.

$$\text{Index stáří} = \frac{\text{počet obyvatel ve věku 65 a více let}}{\text{počet obyvatel ve věku 0 - 14 let}} \times 100$$

---

³⁰ HAVELKOVÁ, Monika. VÝVOJ VĚKOVÉ STRUKTURY OBYVATEL KRAJŮ ČESKÉ REPUBLIKY JAKO PŘÍLEŽITOST I HROZBA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE. 2014. Pardubice, Dostupné z:http://www.regionálnírozvoj.eu/sites/regionalnirozvoj.eu/files/04_havelkova_vyvoj_vekove_struktury_obyvatel.pdf.

³¹ Příručka demografické statistiky pro potřebu oblastních statistických orgánů. Praha: Český statistický úřad, 2000. Metodika, 0201-00. ISBN 80-7223-408-0.

Zvyšující se výsledná hodnota indexu v průběhu let indikuje stárnutí populace a snižování porodnosti ve zkoumané lokalitě.

Index ekonomického zatížení

Další charakteristikou věkové struktury je index ekonomického (hospodářského) zatížení. Počítá se jako podíl součtu starší generace s dětskou složkou na 100 osob populace produktivní. Značí tedy, kolik jeden ekonomicky produktivní jedinec, musí živit osob. Čím nižší je výsledná hodnota indexu, tím příznivější je poměr mezi ekonomicky neaktivní a aktivní složkou obyvatel z pohledu věkové struktury obyvatel i z hlediska makroekonomické zátěže osob v produktivním věku.

V rámci produktivní složky je nutné brát také v potaz fakt, že tato kategorie obsahuje jak ekonomicky aktivní, tak osoby nezaměstnané nebo ekonomicky neaktivní. Vzhledem k tomu je skutečný podíl ekonomicky neaktivních a ekonomicky činných daleko větší než index ekonomického zatížení.

Ukazatel především naznačuje možný vývoj počtu obyvatel na území a tím vyhlídky pro rozvoj obce do budoucna.³²

Vážený index hospodářského zatížení je zobecněním předchozího indexu, který vychází z předpokladu, že každá generace má odlišné potřeby a říká nám, kolik spotřebních jednotek musí jeden produktivní svou prací živit. OSN používá váhy 0,7, 1 a 0,7, což nám říká, že člověk v neproduktivním věku, tzn. děti a důchodci, spotřebuje 70% toho, co člověk ve věku produktivním.³³

---

³² KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. Vyd. 2., přeprac. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

³³ KLUFVÁ, R. (2008). Základy demografie. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 205, [22] s.

$$ixhz_{0,7;1;0,7} = \frac{0,7 \times I.eg + 1 \times II.eg + 0,7 \times III.eg}{II.eg}$$

I. eg = 1. ekonomická generace (0-14let)

II. eg = 2. ekonomická generace (15-64 let)

III. eg = 3. ekonomická generace (64+)

Index ekonomické závislosti starých II.

Někdy také označovaný jako index šedého (sociálního) zatížení nebo také index zatížení starých. Jedná se o podíl pouze postproduktivní složky populace na 100 osob populace produktivní (tzn. ve věku 15 - 64let).

2.3 Administrativně-správní členění České republiky

Česká republika se v rámci postkomunistických států střední Evropy řadí k zemím, které reálnou reformu veřejné správy zahájily nejpozději. Postupné změny začaly již od roku 1989, ale zásadnějších změn se dočkala ČR až v letech 2001 (vznikem krajské samosprávy) a 2003 (zrušením okresních úřadů a vznikem správních obvodů obcí s rozšířenou působností).³⁴

Současné administrativně-správní členění ČR je možno z institucionálního pohledu rozdělit do 4 skupin:

- 1) **územní celky všeobecné státní správy** - čtyřstupňová struktura:
centrální (ČR) – regionální (kraj) – subregionální (dříve okres, od 1. 1.

---

³⁴ SVOBODOVÁ, Hana - VĚŽNÍK, Antonín - HOFMANN, Eduard. Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2017-03-31]. Elportál. Dostupné z: <<http://is.muni.cz/elportal/?id=1104084>>. ISBN 978-80-210-6229-0. ISSN 1802-128X

2003 dvě nově zavedené jednotky: správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) a správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ)) – *lokální* (obec, v 8 statutárních městech i městské obvody a části).

- 2) **územní celky s vlastními volenými samosprávami** - třístupňová struktura: *ČR-kraj-obec* (některá velká města se na základě speciálního Statutu člení na vnitřní samosprávné celky)
- 3) **územní celky se speciální státní správou** (jde o různé územní úrovně, na nichž mají svoji působnost specializované úřady-např. 8 obvodů pro soudy a státní zastupitelství až po více než 200 obvodů pracovních či finančních úřadů)
- 4) **územní celky s přenesenou působností státní správy**, kterou vykonávají jednotky samosprávy (nachází se především na subregionální úrovni – např. stavební či matriční úřady). Nově byly na této úrovni zavedeny jednotky ORP a POÚ, které převzaly nosnou část agendy vykonávané jednotlivými okresními úřady (byly zrušeny k 31. 12. 2002³⁵)

Z pohledu mezinárodní statistické srovnatelnosti je důležitá vazba mezi správními celky ČR a statistickými jednotkami NUTS, resp. její českou verzí, kterou vytvořil ČSÚ a která vešla v platnost k 1. 1. 2000. NUTS (Nomenclature of Units for Territorial Statistics – Nomenklatura územních statistických jednotek) je jednotný systém klasifikování územních statistických jednotek vytvořený v rámci Evropské unie. Klasifikace NUTS je určena především pro: shromažďování, zpracování a

---

³⁵ Český statistický úřad Charakteristika územního uspořádání České republiky. 2007 [online], [cit. 16.2.2017] Dostupno na [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/930022F12F/\\$File/1379-07ch.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/930022F12F/$File/1379-07ch.pdf)

harmonizaci regionálních statistik EU, sociálně-ekonomické analýzy regionů a vymezení regionální politiky EU.

Pro normalizovanou klasifikaci územních celků v České republice slouží klasifikace CZ-NUTS. Jednotlivé úrovně územních jednotek klasifikace CZ-NUTS jsou:

- NUTS 0 – Česká republika (administrativní jednotka),
- NUTS 1 – území celé České republiky (neadministrativní jednotka),
- NUTS 2 – sdružené kraje, tzv. regiony soudržnosti (neadministrativní jednotky),
- NUTS 3 – kraje (administrativní jednotky).

Do konce roku 2007 byly v rámci systému NUTS vedeny také okresy a obce. V současné době jsou tyto jednotky převedeny do systému LAU – Local Administrative Units – Místní samosprávné jednotky:

- LAU 1 (dříve NUTS 4) – okresy,
- LAU 2 (dříve NUTS 5) – obce.³⁶

Nižší územní jednotky – místní části obcí a měst nejsou v rámci klasifikace NUTS/LAU přiřazeny.

Část obce/místní část je evidenční jednotka vytvářená budovami s čísly popisnými a čísly evidenčními nacházející se v jednom souvislém území. Názvy částí obce jsou zpravidla převzaty z názvu zaniklých obcí, osad nebo z názvů historicky vzniklých území, na nichž se tyto části obce nacházejí. Dle zákona o

---

³⁶ Správní uspořádání ČR orgány územního plánování: NUTS. Portál územního plánování [online]. 2016 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>

obcích je obec základním územním samosprávným společenstvím občanů, tvoří územní celek a je vymezena hranicí území obce.³⁷

Obce můžeme dělit dle počtu obyvatel nebo dle rozsahu výkonu státní správy.

Dle počtu obyvatel:

Obce/vesnice – vyznačují se nižším počtem obyvatel (cca 2000 obyvatel), nižší úrovní dopravní infrastruktury a klasickou nízkopodlažní zástavbou.

Městys – vychází z historického označení, velikostně i významově se pohybuje na pomezí města a vesnice. O označení obce městysem rozhoduje předseda Poslanecké sněmovny na návrh samotné obce.³⁸

Město – typické vyšším počtem obyvatel (min. 3000), větším počtem katastrálních území a vyšší kvalitou a dostupností poskytovaných služeb

Statutární město – leží na několika katastrálních územích a spravuje ho magistrát města, ten má funkci úřadu s přenesenou a rozšířenou působností. Je územně členěné a má své vnitřní poměry ve věcech správy města upraveny statutem, který je vydáván formou obecně závazné vyhlášky obce. Území statutárních měst se může členit na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy.³⁹

Hlavní město Praha - Netýká se jí zákon o obcích (č. 128/2000 Sb.) a zákon o krajích (č. 129/2000 Sb.), ale jeho status je upraven zvláštním zákonem č.

---

³⁷ Tamtéž.

³⁸ HORZINKOVÁ, Eva a Vladimír NOVOTNÝ. Základy organizace veřejné správy v ČR. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-263-9.

³⁹ Správní uspořádání ČR orgány územního plánování: OBCE. Portál územního plánování [online]. 2016. Dostupné z: <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/obce.asp>

131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Ten se sice zmiňuje o jejím statusu, ale mezi statutární města ji nepočítá.

Dle rozsahu výkonu státní správy:

Obecní úřad obce s rozšířenou působností (obce III. typu (ORP)) - Obecní úřad obce s rozšířenou působností je mezičlánkem přenesené působnosti samosprávy mezi krajskými úřady a obecními úřady. DO jeho kompetencí spadá např. vydávání cestovních a osobních dokladů, řidičských průkazů, živnostenského oprávnění, vodoprávní řízení apod.

Pověřený obecní úřad (obce II. typu (POÚ)) - Vykonává vedle přenesených působností základního rozsahu i některé přenesené působnosti ve správním obvodu (např. odbor matriční a stavební úřad).

Obec se základním rozsahem výkonu státní správy - Obec spravuje své záležitosti samostatně. Státní orgány a orgány krajů mohou do samostatné působnosti zasahovat jen tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví.⁴⁰

Počet obcí se z historického pohledu rapidně měnil, až v průběhu posledních 20-ti let dochází ke stabilizaci co do růstu jejich počtu.

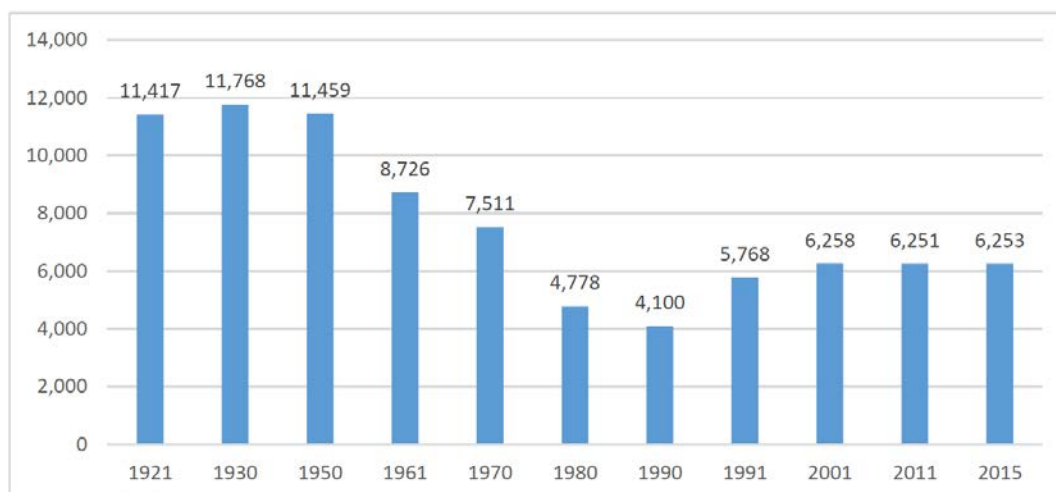
Během první republiky docházelo k pouze malým změnám co do počtu obcí, resp. se obce spíše rozrůstaly. Zlomový bod nastal v roce 1938 po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, kdy tehdejší Československo přišlo o 33,8 % celkové tehdejší rozlohy státu a tím i o velkou část svých obcí. V návaznosti na konec druhé světové války dochází k vysídlení německého obyvatelstva z českého pohraničí, při kterém zanikla velká část obcí v pohraničí a následnému dosídlování, které probíhalo od roku 1945 až do 50. a 60. let 20. století.

---

⁴⁰ Tamtéž

Dalším významným faktorem, který ovlivnil počet obcí v České republice, byla výstavba vodních nádrží, kdy v průběhu 50. až 90. let došlo k zatopení 156 obcí a také v souvislosti s těžbou uhlí v Ústeckém kraji zaniklo 112 obcí. Zánik dalších 277 obcí má na svědomí vznik vojenských újezdů.

Díky nové koncepci střediskové struktury a jejímu rozdělení obcí mezi střediskové a nestřediskové, došlo mezi lety 1970 a 1980 k zániku 2733 obcí.⁴¹ Po roce 1989, kdy byla tato koncepce zrušena, dochází k prudkému nárůstu obcí, který vedl v prvních letech nového demokratického režimu (1. 1. 1990-1. 1. 1991) ke vzniku 1668 obcí a v následujících dvou letech k nárůstu o dalších 428 obcí. Od roku 1993 se počet obcí v České republice mění pouze minimálně.⁴²

Obr. 1 Vývoj počtu obcí ČR 1921 – 2015

Zdroj: ŠŮSTEK, Luboš. Faktory ovlivňující spolupráci obcí v České republice (case study). Brno, 2017

⁴¹ PONÍŽILOVÁ, Kateřina. Historický vývoj počtu obcí na českém území [online]. Praha, 2010 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/muse99/>>. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Markéta Weingärtnerová.

⁴² KLUSÁČEK, Petr a Tomáš KREJČÍ. *Vybrané aspekty rozvoje obcí: Vývoj soustavy obcí na území ČR* [online]. [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=72273>

2.3.1 Vnitřní vs. vnější periferie

Význam pojmu periferie byl v sociologii až donedávna spojován pouze s okrajem velkoměst. Avšak v novějším a soudobém smyslu, v jakém se dnes používá v sociologii, politické vědě a v geografii, byl značně rozšířen. Jeho podstatou je rozlišení ekonomického a také sociálního prostoru na jádro a periferii.⁴³

Původně řecký pojem „*periphēria*“ označoval oběh, okruh, později byl zobecněn většinou slovníků uváděnou variantu na „*něco na okraji*“. V užším pojetí je periferie okrajovou zónou. Někteří autoři používají místo pojmu periferie koncept „*marginality*“.

Periferii můžeme dělit dle místa vzniku na periferii **vnější a vnitřní**. Mají odlišné znaky, vznikly a rozvíjely se různými způsoby. **Vnitřní periferie**, které vznikají nejčastěji podél hranic vyšších územně správních celků (krajů) – kontinuálně osídlené oblasti s vyšší kvalitou sociálního kapitálu, přičemž příčinou jejich vzniku je vzdálenost od města, centra vývoje. **Pohraniční (vnější) periferie**, oblasti, které se vyskytují převážně v regionech podél státní hranice, podél bývalé „Železné opony“ – dosídlené oblasti, oblasti s nízkou kvalitou sociálního kapitálu.⁴⁴

Pro periferii je charakteristická nízká hustota zalidnění, velká vzdálenost od jádra, vysoká nezaměstnanost, nízká dostupnost základních služeb a občanské vybavenosti (školy, zdravotnictví, sportoviště, matrika, obchody,...), špatná dopravní obslužnost a je zde vyšší podíl starších osob. Periferie je vnímána jako

---

⁴³ Musil, Jiří, Jan Müller. 2008. „Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze.“ Sociologický časopis / Czech Sociological Review 44 (2): 321-348

⁴⁴ CHROMÝ, Pavel a Vít JANČÁK. Venkovské periferie v postindustriálním období: modely chování obyvatel v typově odlišných periferiích Česka a Rakouska [online]. In: . Praha, 2014, s. 17 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: http://geography.cz/wp-content/uploads/2014/02/5_Jan%C4%8D%C3%A1k_Venkov2014.pdf

území nedostatečně integrované do v daném místě a čase dominujících struktur, procesů a systémů.⁴⁵

2.3.2 Venkovský prostor

V definici venkovského prostoru se nám nabízí mnoho směrů a škol, které nejsou v popisu venkova jednotné. Tato nejednotnost vychází převážně z obtížnosti nalezení hranice mezi venkovem a městem, přičemž někteří autoři tuto hranici vůbec neuznávají.⁴⁶ Postupně vzrůstající složitost sociálně ekonomických vztahů mezi městem a vesnicí a zvyšující se míra provázanosti vztahů ve společnosti prakticky znemožňuje jednoznačné a vždy plně rozdělit území na městské a vesnické. Proto, vzhledem k faktu nejednotné definice, je nutné napřed vlastní venkov vymežit a tak jednoznačně definovat jakým prostorem se vlastně budeme zabývat.⁴⁷

Obecně můžeme rozlišit dva druhy přístupů k vymezení venkovského prostoru. První přístup je často využíván pro potřeby regionální politiky a zaměřuje se na jednu nebo pouze několik málo vybraných charakteristik. Druhý přístup, se snaží dívat na vymezení venkovského prostoru z komplexního pohledu, zkoumá nejen kvantitativní, ale i kvalitativní stránku věci.

V rámci prvního přístupu se nejčastěji shledáváme s mezinárodně uznávanou definicí vytvořenou Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Ta používá kritéria hustoty zalidnění a procentní rozmístění obyvatelstva. Podle této metodiky jsou venkovské oblasti definovány na dvou úrovních. Na úrovni lokální

---

⁴⁵ Havlíček, T., Chromý, P., Jančák, V., & Marada, M. (2005). Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In Novotná, M., Problémy periferních oblastí (s. 6-24). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.

⁴⁶ SVOBODOVÁ, Hana - VĚŽNÍK, Antonín. Úvod do geografie venkova [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014 [cit. 2017-03-18]. Elportál. Dostupné z: <<http://is.muni.cz/elportal/?id=1192704>>. ISBN 978-80-210-6943-5. ISSN 1802-128X.

⁴⁷ PERLÍN, R. (1998): Venkov, typologie venkovského prostoru. Praha, ministerstvo vnitra. 20 s.(online.) cit. 2011-6-12). Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

(tj. obce) je venkov definován jakožto sídla s hustotou menší než 150 obyvatel/km². Na úrovni regionální pak definice vymezuje regiony: *převážně venkovské* (kde více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích), *významně venkovské* (ve venkovských obcích žije 15 – 50 % obyvatel regionu), *výrazně městské* (ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel regionu). Tato definice, vzhledem k omezenosti vybraného kritéria, vyloučení např. hustoty osídlení a s ohledem na místní specifika, je užívána spíše jako nástroj mezinárodního srovnání

Pro potřeby této diplomové práce bude brána definice venkovského prostoru dle Českého statistického úřadu a to ve znění: Venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km², pokud nejsou sídlem alespoň správního obvodu obce s rozšířenou působností.⁴⁸

Hraniční hodnota hustoty zalidnění je zvolena dle definice OECD a zvolená velikost obcí dle počtu obyvatel vychází z vymezení venkova popsaného v Národním strategickém plánu rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013.⁴⁹

2.4 Charakteristika oblasti

Pro komplexní pochopení situace v Mikroregionu je nutné charakterizovat typické znaky nejen zkoumané oblasti, ale i celého kraje, do kterého zkoumaná oblast spadá.

---

⁴⁸ Postavení venkova v kraji Vysočina. Jihlava: Český statistický úřad, 2009. Souborné informace. ISBN 978-80-250-1942-9.

⁴⁹ Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007 - 2013. Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. 30 s. Dostupný z WWW: <<http://portal.uur.cz/dalsi-dokumenty/narodni-zpravy-koncepce-politiky-plany.asp>>. online.

2.4.1 Kraj Vysočina

Kraj Vysočina vznikl původně pod názvem "Jihlavský kraj" ke dni 1. 1. 2000 ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Ústavním zákonem č. 176/2001 Sb. byl ke dni 31. 5. 2001 změněn název kraje na "Vysočina" a dle Ústavního zákona č. 135/2011 Sb., změnil s účinností od 1. 8. 2011 se název vyššího územního samosprávného celku „Vysočina“ změnil na „Kraj Vysočina“.⁵⁰

Kraj Vysočina je se svou rozlohou 6 796 km² 5. největším krajem České republiky. Skládá se z 5 okresů (okres Jihlava, okres Třebíč, okres Žďár nad Sázavou, okres Havlíčkův Brod a okres Pelhřimov) a 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (dále SO ORP) a 26 obvodů pověřených obecními úřady. Z celkového počtu 179 180 obyvatel obcí o velikosti do 199 obyvatel ČR jich 23% spadá právě do Kraje Vysočina (což je 3x více, než činí průměr všech krajů). Zároveň má pouze 4% zastoupení obyvatel měst, čímž se dostává na druhou nejnižší příčku v mezikrajském srovnání. Pro kraj je charakteristická členitost území, vyšší nadmořská výška a s tím spojené nízká hustota osídlení – 75 obyvatel/km².⁵¹

2.4.2 Mikroregion Bystřicko

V případě mikroregionu se jedná o dobrovolné svazky obcí (jež nemusí být z jednoho ORP), které mají určitý společný cíl. Nejčastěji se jedná o koordinaci celkového rozvoje území, vybudování společné čistíčky odpadních vod, plynofikaci obcí, spolupráci na ochraně životního prostředí, o obnovu krajiny apod. Někdy má vznik mikroregionu jediný účel a to zvýšení a zjednodušení možnosti dosáhnout na

---

⁵⁰ Povinně zveřejňované informace. Kraj Vysočina: Oficiální internetové stránky kraje Vysočina [online]. Jihlava, 2013 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/vismo5/isvs.asp>

⁵¹ Srovnání krajů v České republice - 2016: 1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA. Český statistický úřad [online]. 2017 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/srovnani-kraju-v-ceske-republice-2016>

externí finanční prostředky. Prostřednictvím mikroregionu je tedy možné zajistit investice pro projekty, na které státní správa aktuálně nemá nebo nechce poskytnout prostředky.

Mikroregion Bystřicko se nachází na severovýchodě Českomoravské vrchoviny, v kraji Vysočina, okres Žďár nad Sázavou. Na východě sousedí s Jihomoravským krajem, na západě s Mikroregionem Novoměstsko, na jihu s územím Mikroregionu Velkomeziříčsko-Bítešsko a na severozápadě je krátká hranice s Pardubickým krajem. Téměř přesně kopíruje hranice správního obvodu obce s rozšířenou působností (dále jen SO ORP) Bystřice nad Pernštejnem (vyjma obce Skorotice).⁵² Centrem Mikroregionu je město Bystřice nad Pernštejnem, zde žije kolem 40 procent obyvatel správního obvodu. Značnou nevýhodou je poměrně velká vzdálenost od větších středisek sousedních regionů – Brno (cca 52km), Jihlava (cca 64km).⁵³

I když je mezi ORP Bystřice nad Pernštejnem a Mikroregionem Bytřicko pouze minimální rozdíl co se týče rozlohy a počtu členských obcí, využívá tato práce, i přes omezenější dostupnosti dat, oblast Mikroregionu. Tato volba vychází z předpokladu, že Mikroregion zajišťuje pro své členské obce, vzhledem k podpoře a péči, jistou návstavbu zintenzivnění služeb, které poskytuje ORP.

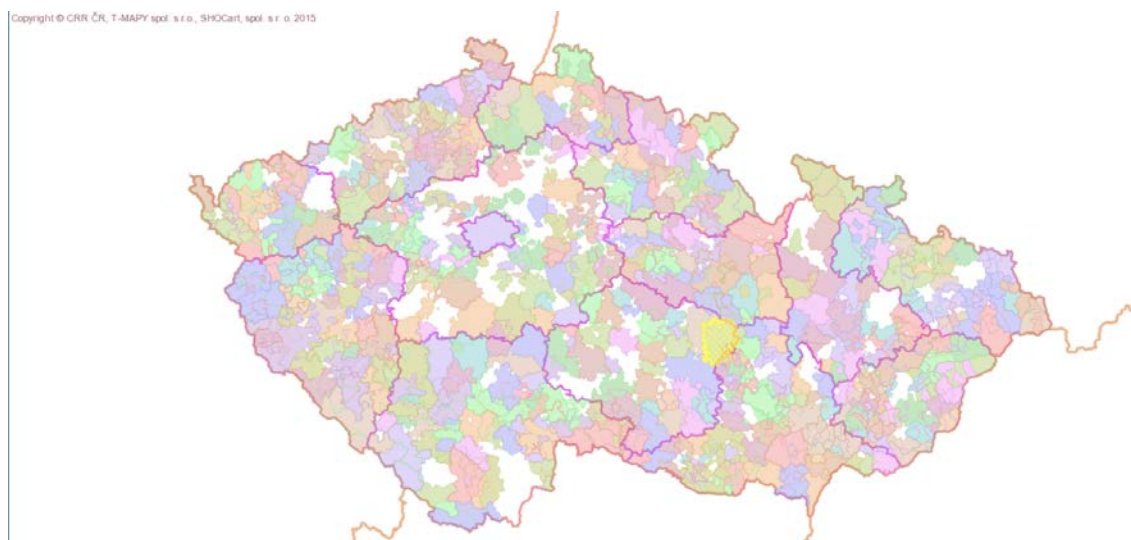
Bytřicko je součástí kraje Vysočina, který je typický svým poměrně řídkým zalidněním. Sídlní struktura kraje je rozdrobená, přičemž kraj Vysočina má 2. největší počet obcí. Nejpočetněji jsou zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 500. V těchto obcích žije asi pětina obyvatelstva kraje, což je největší podíl z České republiky.⁵⁴ Celkový počet místních částí všech členských obcí je 90.

---

⁵² MIKROREGION BYSTRICKO, 2016. [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.bystricko.cz/>.

⁵³ Vzdálenostměst. *Vzdálenostměst: Vzdálenosti mezi místy a plánovač cest* [online]. 2014 [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://www.vzdalenostmest.cz/>

⁵⁴ *Senioři v Kraji Vysočina - 2015*. Jihlava: Český statistický úřad, 2015. Lidé a společnost. ISBN 978-80-250-2663-2.

Obr. 2 Mikroregion Bystřicko - poloha v rámci ČR

Zdroj: Mapový server Mapy.crr.cz

Mikroregion Bystřicko vznikl v květnu roku 2000 jako sdružení právnických osob za účelem vzájemné spolupráce a rozvoje. V roce 2001 změnilo svou formu a to na dobrovolný svazek obcí (dále jen DSO). Při vzniku DSO měl mikroregion 32 členů, nyní ho tvoří 38 obcí (pro srovnání ORP Bystřice nad Pernštejnem tvoří 39 obcí) s celkem 88 místními částmi. Jedná se o obce – Blažkov, Bohuňov, Bukov, Bystřice nad Pernštejnem, Býšovec, Dalečín, Dolní Rožínka, Horní Rožínka, Chlum-Korouhvice, Koroužné, Lísek, Milasín, Moravecké Pavlovice, Nyklovice, Písečné, Prosetín, Radkov, Rodkov, Rovečné, Rozsochy, Rožná, Sejřek, Strachujov, Strážek, Střítež, Sulkovec, Štěpánov nad Svratkou, Ubušínek, Ujčov, Unčín, Velké Janovice, Velké Tresné, Věchnov, Věstín, Věžná, Vír, Zvole, Žďánice. Přičemž obce Strážek a Štěpánovice nad Svratkou mají status městyse.⁵⁵

Svazek si zejména klade za cíl stát se místním partnerem a subjektem regionální politiky České republiky a Evropské unie, využívat příležitostí a silných

⁵⁵ MIKROREGION BYSTRICKO, 2016. [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.bystricko.cz/>.

stránek regionu, současně aktivně předcházet hrozbám, které rozvoj svazku ohrožují.

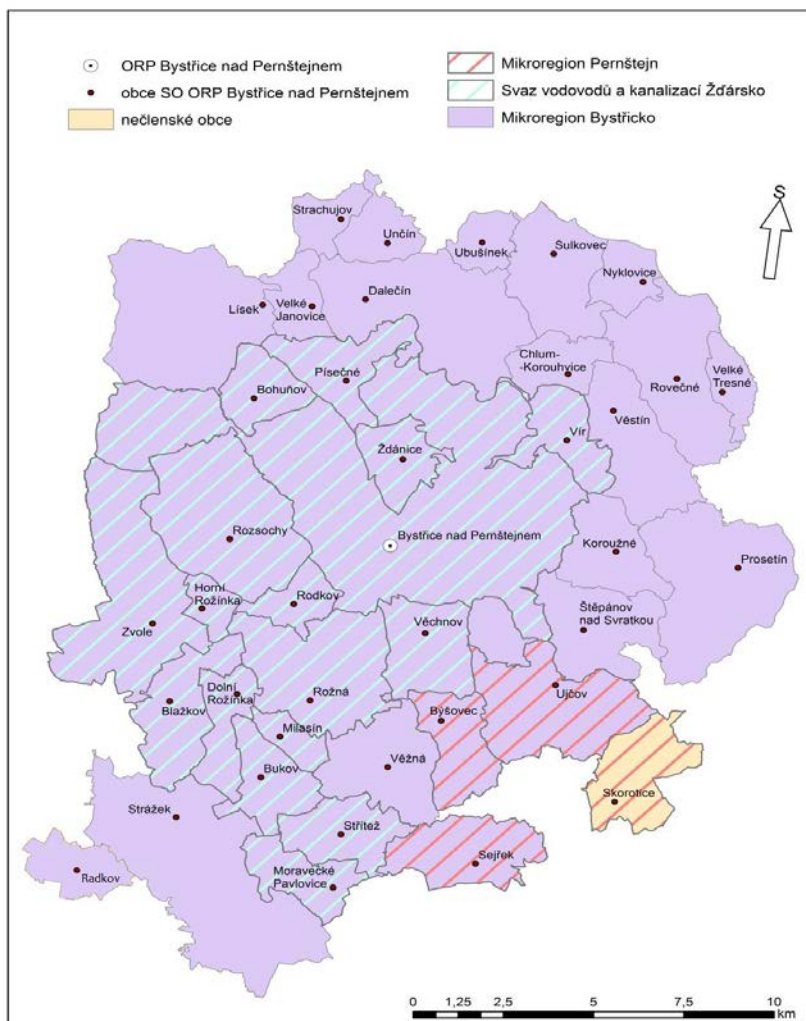
Nejvyšším orgánem svazku je členská schůze, přičemž účastnit se a podílet se na rozhodování záležitostí spadající pod její působnost má každá členská obec. Výkonný orgán zastupuje předsednictvo, které je tvořeno 9 členy z jednotlivých členských obcí. Předseda je statutárním orgánem, který zastupuje svazek navenek. Je volen, i se svým zástupcem – místopředsedou, členskou schůzí a oba jsou současně členy předsednictva.⁵⁶

Některé obce mikroregionu Bytřicko jsou členy i jiných dobrovolných svazků – Mikroregion Pernštejn (Býšovec, Sejřek, Ujčov) a Svaz vodovodů a kanalizací Žďársko (více než 50% obcí), přičemž všechny jsou svazky činnými. Díky tomu, že má Bytřicko tak silnou základnu členů, má značný vliv na dění v daném regionu. Ostatní svazky v daném ORP působí pouze okrajově a pro meziobecní spolupráci nemají takový význam.⁵⁷

---

⁵⁶ MIKROREGION BYTŘICKO: Stanovy dobrovolného svazku obcí. *Cíle svazku* [online]. 2015 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <http://www.bystricko.cz/soubory/dokumenty/priloha-c-2-stanovy-mikroregionu.pdf>

⁵⁷ Analýza činnosti dobrovolných svazků obcí v území správního obvodu: ORP Bystřice nad Pernštejnem [online]. , 25 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Byst%20nad%20Pern%20A1tejnem/ORP%20Byst%20nad%20Pern%20A1tejnem%20-%20anal%20BDza%20DSO.pdf>

Obr. 3 Mikroregion Bystřicko – dobrovolné svazky obcí

Zdroj: Analýza činnosti dobrovolných svazků obcí v území správního obvodu, ORP Bystřice nad Pernštejnem

3 Výsledky práce

V této kapitole budou teoretické informace z literární rešerše převedeny do praxe a to pomocí základní demografické analýzy místních částí a podrobné analýzy v kritických oblastech. V návaznosti na tyto dvě analýzy budou uvedeny příklady dobré praxe, aneb jak se s danými problémy potýkají v zahraničí či jiných oblastech.

3.1 Použité ukazatele a jejich aplikace

Výpočet indikátoru reflektující nejméně atraktivní oblasti pro život seniorů vychází z podobné práce autorů Musil, Müller - Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. Hlavním cíle jejich práce je vymezení a popis vnitřních periferií, spojený s charakteristikou jejich umístění na území České republiky. K analýze bylo využito 17 indikátorů sestávajících se převážně z dat ze SDLB 2001. Mezi indikátory nebyly zahrnuty v prvním kroku analýzy polohové charakteristiky, jako např. poloha území u státních hranic, nebo vzdálenost použitých mikrojednotek k regionálním centrům. Ty byly použity až v druhém kroku jejich analýzy.

Výběr indikátorů se zaměřuje na věkovou strukturu obyvatelstva (nízký podíl obyvatel ve věku 0–24 let a vysoký podíl obyvatel ve věku 60 let z celkového počtu obyvatel), výše vzdělání v různých věkových kategoriích obyvatelstva, dostupná pracovní místa dle odvětví, nezaměstnanost a podíl bytů dle kritérií (připojení na kanalizační síť, plynovod, byty s osobním počítačem ap.).⁵⁸

V úvahu při výpočtu našeho indexu přicházel i nejnovější článek autorů Bernard, Šimon - Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech. Jejich práce vychází z reakce na práci Musila,

---

⁵⁸ Musil, Jiří, Jan Müller. 2008. „Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze.“ Sociologický časopis / Czech Sociological Review 44 (2): 321-348

Müllera, kdy jimi zvolené indikátory považuje nedostatečné a příliš zjednodušující. Do jejich výpočtů vstupují tři kategorie indikátorů - Aspekty demografického vývoje (Průměrné roční přírůstky (ztráty) migrací, podíl osob ve věku 65 a více let a méně než 15, podíl osob pobírající příspěvek na,...), aspekty teritoriálních trhů práce (podíl nezaměstnaných z ekonomicky aktivních, podíl ekonomicky aktivních v různých odvětvích průmyslu, průměrný měsíční příjem,...) a vzdělání a problematické vzdělávací kariéry mladých lidí (podíl osob se základním vzděláním ve věku 25–50 let, podíl osob ve věku 17–18 let, které nejsou žáky nebo studenty nějaké školy).

Oba tyto přístupy poskytují, sice z různých úhlů, relativně komplexní analýzu daného území. Vzhledem k tomu, že tato diplomová práce nemá být kopií těchto dvou prací ani podrobnou socio–ekonomickou analýzou a vzhledem k omezenosti dat dostupných pro místní části, byla zvolena kritéria inspirující se oběma těmito pracemi.

Pro výběr nejkritičtějších oblastí je použit soubor kritérií zahrnující dostupná data o věkové struktuře, občanské vybavenosti, vzdálenosti od obce, dopravní obslužnosti a základních demografických ukazatelů.

3.2 Výběr kritických oblastí

Ke všem místním částem Mikroregionu Bystřicko byly z veřejných zdrojů doplněny informace ohledně občanské vybavenosti a dopravní obslužnosti. Dle těchto informací se místní části dále rozdělily na 4 kategorie, které se od sebe lišily v rozsahu poskytovaných služeb. Kategorie s nejhoršími podmínkami (špatná dopravní dostupnost i občanská vybavenost) je dále podrobena podrobnější analýze pomocí telefonických rozhovorů.

3.2.1 Sběr Dat

K základní demografické analýze jsou použita sekundárních data o počtu obyvatel a jejich věkové struktuře a data k občanské vybavenosti, která jsou

veřejně dostupná (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, Český statistický úřad (ČSÚ), Regionální informační servis (RIS), kraj Vysočina,...). Ohledně občanské vybavenosti byly zjišťovány informace o přítomnosti obchodu, zdravotnického zařízení, pošty, sportovišti, zájmovém spolku nebo sdružení a jiného zařízení či spolku se zaměřením na seniory. Tyto informace jsou získány ze stránek obce, z RIS a ověřeny telefonickým kontaktem se starosty. Vzdálenost obcí od centra Mikroregionu byla zjištěna pomocí webových stránek vzdalenostmest.cz a počet autobusových linek prostřednictvím aplikace idos a mapy.cz.

Pro zjištění bližších informací vybraných místních částí nebyla použita, vzhledem k časové vytíženosti starostů osobní návštěva, ale proběhl telefonický rozhovor trvající v průměru 20-40min. V rámci rozhovoru byly pokládány otevřené otázky, které nebyly doslovně specifikovány a dávaly větší prostor pro rozebrání daného tématu. Každému z dotazovaných byly položeny týkající se 11 tematických okruhů.

1. Možnost zajištění stravování (charita, škola hospoda,...) a její využívání v obci.
2. Doprava – jak je řešena doprava seniorů v obci, samostatnost seniorů v dopravě, potřeba zvýšené dopravy, zájem o senior taxi/senior bus.
3. Zdravotnické zařízení – jak je, vzhledem k faktu že v obci není lékař přítomen, zajištěna lékařská péče, zda je ochoten lékař dojíždět k pacientům ap.
4. Informovanost – jakou formou jsou v obci šířeny informace, jaké komunikační prostředky k tomu používají,...
5. Kulturní/vzdělávací akce – jestli a jaké se v obci pořádají kulturní nebo vzdělávací akce ať již speciálně pro seniory, nebo pro všechny občany, kdo a jak často tyto akce pořádá, pořádání akcí v okolních obcích.
6. Výpomoc v obci – zda funguje v obci dobrovolnická výpomoc (např. charity, studentů,...), nebo probíhá pouze mezisousedská pomoc, či jsou senioři odkázáni pouze na sebe.
7. Internet – zda je v obci zaveden internet, možnost přístupu pro všechny.

8. Styl bydlení seniorů – zda se jedná o samoty, mezigenerační bydlení nebo samostatné bydlení seniorů v rámci obce.
9. Spolupráce s Bystřicí/mikroregionem – jak je nastavena spolupráce s těmito subjekty, poskytování informací,...
10. Zde byl dán prostor pro subjektivní pohled starostů na věci, které se jim jeví v obci jako problematické, nebo mají takovou zpětnou vazbu od svých občanů.
11. Poslední otázka se týkala NAP, zda tento pojem znají, zda se jedná pouze o pasivní znalost či s plánem přišli aktivně do styku.

Podařilo se navázat kontakt se všemi zástupci obcí kromě obce Milasín, zde ze 7 pokusů o telefonické spojení nebyl úspěšný ani jeden a reakce nepřišla ani na opakovanou emailovou komunikaci.

3.2.2 Rozdělení do kategorií

Místní části bylo pro další zkoumání nutné rozdělit dle společných znaků do několika skupin. Hlavními kritérii pro rozdělení se stala data o občanské vybavenosti místních částí. Zde byl důraz kladen hlavně na vybavenost korespondující s požadavky NAP. Jedná se tedy o dopravní obslužnost (počet autobusových linek/vlakových linek), obchod s potravinami, pošta a zdravotnické zařízení. Dle těchto čtyř kritérií vznikly 4 skupiny místních částí se společnými znaky:

- 1) Jedná se o místní části s nejlepší občanskou vybaveností a dobrou dopravní dostupností.

Počet autobusových linek > 1

Obchod > 1

Zdravotnické zařízení > 1

Pošta >1

- 2) V těchto místních částech můžeme najít dobrou dopravní dostupnost a alespoň obchod s potravinami. Za zdravotní péčí se musí senioři vypravit do okolních vesnic nebo přímo do centra Mikroregionu.

Počet autobusových linek > 1

Obchod > 1

Zdravotnické zařízení = 1

Pošta =1

- 3) Ve třetí kategorii musejí senioři za zdravotní péči dojíždět stejně jako v předchozí kategorii, ale tuto cestu musejí absolvovat tzv. „po vlastní ose“, nenachází se zde totiž žádná zastávka veřejné dopravy. V těchto místních částech můžeme najít alespoň obchod s potravinami. Chybí zde pošta.

Počet autobusových linek = 0

Obchod > 1

Zdravotnické zařízení = 0

Pošta = 0

- 4) Čtvrtá kategorie jsou místní části, které jsou na tom z hlediska vybraných kritérií nejhůře. Krom absence zdravotnického zařízení, pošty a nulové dopravní obslužnosti zde nenajdeme ani obchod s potravinami.

Počet autobusových linek = 0

Obchod = 0

Zdravotnické zařízení = 0

Pošta = 0

Vstupní data pro první tři kategorie můžeme nalézt v sekci přílohy. Další podrobnější analýza se bude věnovat pouze 4. kategorii.

Koeficient růstu

Koeficient růstu (také tempo růst) vypovídá o rychlosti poklesu či růstu časové řady. Charakterizuje, kolikrát se zvýšila hodnota časové řady v určitém okamžiku resp. období bezprostředně předcházejícímu. Koeficient růstu pro počet obyvatel je počítán ze SLDB pro roky 1991-2011. Vzhledem k extrémním hodnotám (např. Nivy – pouhých 6 obyvatel, přičemž průměr je v daném roce téměř 33 obyvatel) byly použity mediánové hodnoty počtu obyvatel.

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \text{ pro } t = 2, 3, \dots, T.$$

$$k_{2001} = \frac{42}{48} = 0.8750$$

$$k_{2011} = \frac{34}{42} = 0.8095$$

$$\bar{k} = \sqrt[T-1]{k_2 \cdot k_3 \cdot \dots \cdot k_T} = \sqrt[T-1]{\frac{y_2}{y_1} \cdot \frac{y_3}{y_2} \cdot \dots \cdot \frac{y_T}{y_{T-1}}} = \sqrt[T-1]{\frac{y_T}{y_1}}$$

$$\bar{k} = \sqrt{0.875 \cdot 0.8095} = 0.7083$$

Hodnota průměrného koeficientu růstu vychází 0.7083, což vypovídá o poklesu mediánové populace zkoumaných místních částí v průběhu 10 let o 30%.

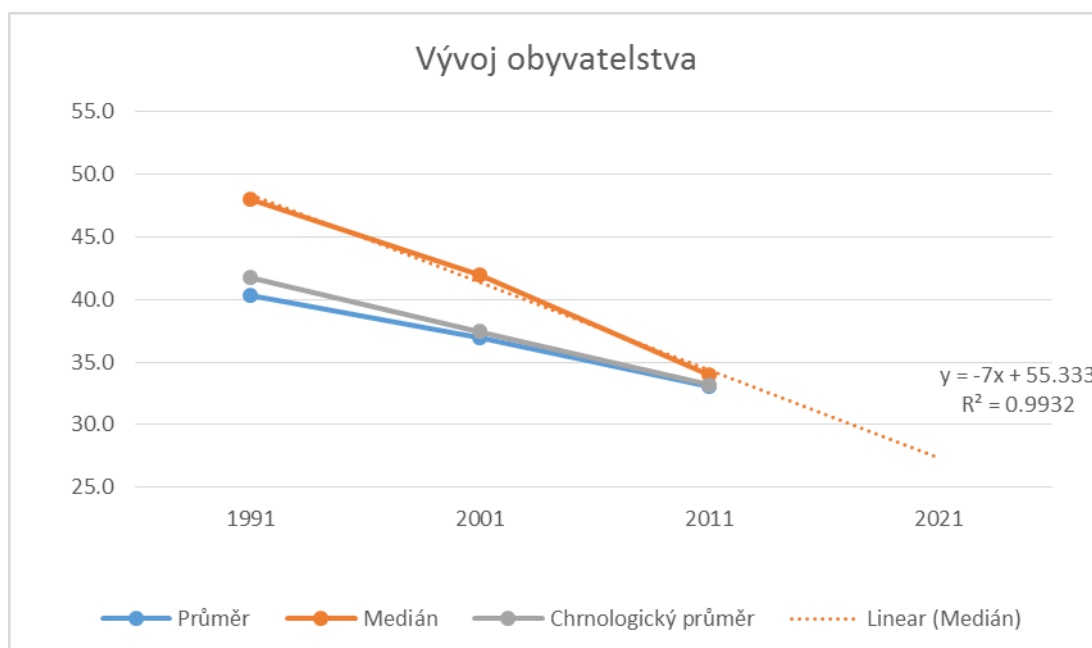
Počet obyvatel v průběhu všech třech sčítání u většiny obyvatel konstantně klesal. Objevují se zde i drobné výchyly, které vzhledem k celkovým extrémně malým počtům obyvatel nemusejí mít krom přirozeného demografického vývoje žádný speciální význam.

Tabulka 1 Počet obyvatel místních částí kat. 4

Název místní části	Obyvatelstvo		
	1991	2001	2011
Kozlov	21	34	27
Hluboké	50	44	30
Horní Rozsíčka	52	45	34
Kobylnice	50	45	36
Milasín	52	50	46
Moravecké Pavlovice	34	31	24
Malé Tresné	85	75	72
Vojetín	24	23	24
Nivy	9	8	6
Vrtěžíř	59	45	43
Horní Čepí	15	10	13
Kovářová	48	42	39
Pernštejnské Janovice	25	28	36
	1991	2001	2011
Průměr	40.3	36.9	33.1
Medián	48.0	42.0	34.0
Chronologický průměr	41.8	37.4	33.2

Zdroj: Vlastní zpracování, ČSÚ

Předpověď pro vývoj počtu obyvatel a budoucí rok sčítání lidí domů a bytů 2021, je řešena pomocí nástinu lineární funkce. Vzhledem k malému počtu dat není použit klasický výpočet trendové funkce, protože jeho vypovídající hodnota by nebyla relevantní. Vývoj obyvatel ve vybraných obcích přímo koresponduje s celorepublikovým trendem vymírání malých obcí. V námi vybraných obcích je to jasně vidět na vývoji počtu obyvatel do 14 let, kdy se v průběhu 20 let snížil průměrně počet dětí o 30% a počet seniorů průměrně pouze o 15%.

Obr. 4 Graf vývoje počtu obyvatel

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ, pomocí programu Excel

Základní demografické ukazatele byly vypočítány pro všechny zkoumané místní části. Díky malému počtu obyvatel se např. index stáří u obce Horní Rozsíčka jeví v extrémních hodnotách (hodnota indexu 800), což značí radikální stárnutí populace. Malý počet obyvatel vstupuje i do ostatních počítaných indexů a zkresluje jejich vnímání.

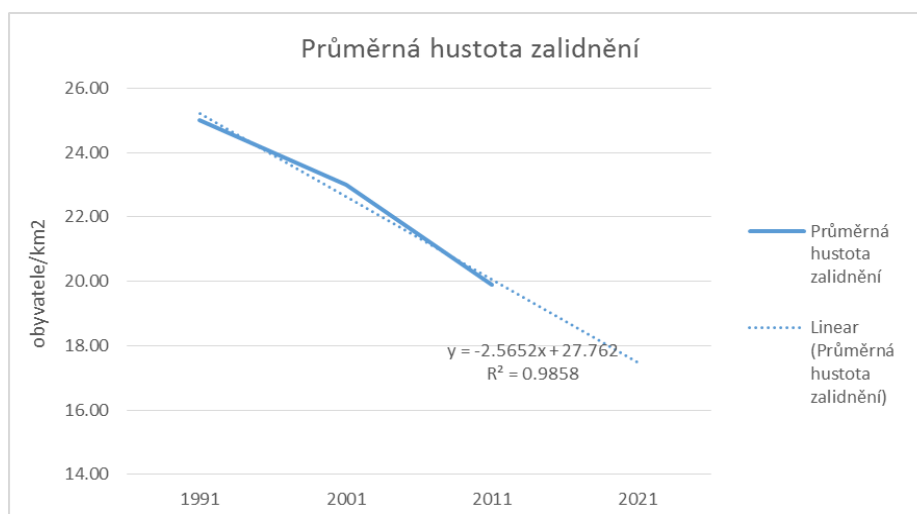
Tabulka 2: Základní demografické ukazatele skupiny 4

Název místní části	Koeficient růstu	Index stáří			Index ekonomického zatížení			Index ekonomického zatížení II			Hustota zalidnění		
		1991	2001	2011	1991	2001	2011	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Kozlov	1.29	80.00	27.27	66.67	75.00	70.00	58.82	33.33	15.00	23.53	0.16	0.25	0.20
Hluboké	0.60	275.00	300.00	300.00	42.86	57.14	66.67	31.43	42.86	50.00	0.13	0.11	0.08
Horní Rozsíčka	0.65	130.00	800.00	160.00	79.31	25.00	61.90	44.83	22.22	38.10	0.26	0.23	0.17
Kobylnice	0.72	100.00	160.00	120.00	47.06	40.63	44.00	23.53	25.00	24.00	1.15	1.04	0.83
Milasín	0.88	90.91	140.00	77.78	67.74	31.58	53.33	32.26	18.42	23.33	0.24	0.23	0.21
Moravecké Pavlovice	0.71	83.33	75.00	166.67	47.83	82.35	50.00	21.74	35.29	31.25	0.15	0.14	0.10
Malé Tresné	0.85	52.38	154.55	80.00	60.38	59.57	60.00	20.75	36.17	26.67	0.44	0.39	0.37
Vojetín	1.00	75.00	200.00	500.00	41.18	64.29	33.33	17.65	42.86	27.78	0.10	0.09	0.10
Nivy	0.67	100.00	300.00	200.00	80.00	60.00	50.00	40.00	60.00	50.00	0.02	0.01	0.01
Vrtěžřif	0.73	91.67	150.00	85.71	63.89	50.00	43.33	30.56	30.00	20.00	0.22	0.17	0.16
Horní Čepí	0.87	300.00	200.00	50.00	114.29	25.00	30.00	85.71	25.00	10.00	0.11	0.07	0.09
Kovářová	0.81	157.14	150.00	150.00	60.00	55.56	34.48	36.67	33.33	20.69	0.24	0.21	0.20
Pernštejnské Janovice	1.44	225.00	175.00	111.11	108.33	64.71	111.76	75.00	41.18	58.82	0.04	0.04	0.06
		1991	2001	2011	1991	2001	2011	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Průměr	0.82	135.42	217.83	159.07	68.30	52.76	53.66	37.96	32.87	31.09	0.25	0.23	0.20
Medián	0.71	100.00	160.00	120.00	63.89	57.14	50.00	32.26	33.33	26.67	0.16	0.17	0.16
Chronologický průměr	0.80	133.99	227.56	164.92	66.35	51.54	51.03	36.61	33.27	30.25	0.26	0.24	0.20

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ, pomocí programu Excel

Z grafu průměrné hustoty zalidnění je patrná klesající tendence, která vypovídá o vysídlování/vymírání populace v dané lokalitě. Průměrná hustota zalidnění v České republice je 133 obyvatel/km² a v Kraji Vysočina dokonce 75 obyvatel/km². Obce zkoumané oblasti dosahují v průměru pouze 20 obyvatel na km².

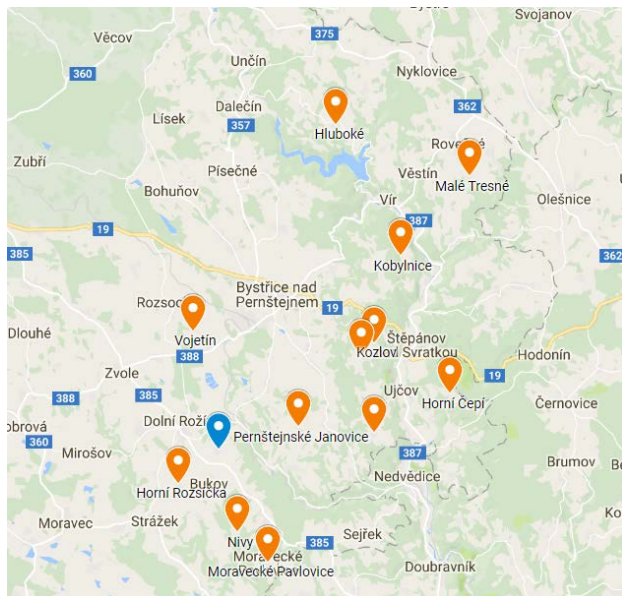
Obr. 5 Graf průměrné hustoty zalidnění

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ, pomocí programu Excel

3.3 Analýza v kritických oblastech

Analýza v kritických oblastech byla provedena prostřednictvím telefonických rozhovorů vycházejících z tematických okruhů NAP (více v kapitole 3.2.1). Vzhledem k faktu, že většina zástupců obcí není uvolněná pro funkci starosty, bylo ke zjištění podrobné situace v obci zvolený telefonický kontakt. Díky tomu bylo možné doptat se na doplňující otázky a dát prostor pro subjektivní zhodnocení ze strany starostů.

Obce, ve kterých bylo dotazování úspěšné, jsou v mapě zaznačeny oranžovou barvou. Obec Milasín, se kterým se mi nepodařilo navázat kontakt je označen modrou barvou.

Obr. 6: Mapa krirtických oblastí

Zdroj: Vlastní zpracování

Všechny odpovědi byly v průběhu rozhovoru zaznamenávány a závěrem z nich byl vytvořen ucelený přehled nejdůležitějších informací vyplívajících z těchto rozhovorů.

Vojetín

Ve Vojetíně mají poměrně širokou nabídku možností zajištění stravování pro seniory, které zde kromě školní jídelny nabízí i oblastní charita. Aktuálně tuto nabídku ale žádný ze seniorů nevyužívá. Velkou výhodou je i možnost v případě nutnosti dojezdu lékaře přímo do obce. Dopravu seniorů na nákup či na úřady zajišťují z 50% rodinní příslušníci a z 50% se zvládají senioři dopravit sami vlastním automobilem. I přes malý počet obyvatel se v obci pořádají kulturní akce a jednou do roka setkání seniorů. Vojetín také těží z blízkosti Rozsoch, které jsou v pořádání kulturních a společenských akcí velmi aktivní.

V obci, jako v jedné z mála, funguje výpomoc oblastní charity při zajištění doprovodu klékaři, nákupu apod. Zbývá část služeb je pokryta převážně mezisousedskou výpomocí. Obec má také velmi kvalitně zajištěné informování

svých občanů a to pomocí rozhlasu, úřední vývěsky, místního časopisu a také místní kabelové televize. Ze strany Bystřice/mikroregionu v minulosti obec obdržela nějaké informace ohledně akcí pro seniory, ale není to časté ani pravidelné. O NAP mají v obci pouze pasivní povědomí. Obec vidí velkou výhodu v relativně malé vzdálenosti od Bystřice.

Malé Tresné

Senioři v obci mají možnost využívat zajištění stravování formou odkupu obědů ze školní jídelny, částečně to vynahrazuje absenci obchodu s potravinami. Vzhledem k tomu, že většina seniorů obce je stále ještě soběstačná, chybějící dopravní spojení zvládají pokrýt tzv. po vlastní ose – část seniorů má vlastní automobil, eventuálně jim s dopravou pomáhají rodinní příslušníci či sousedé. Tato výpomoc má v obci nezastupitelnou funkci, kdy sousedé zajišťují např. i nákup či doprovod k lékaři. V Rovečném, což je administrativně nadřazená obec cca 1.5 km vzdálená, můžeme najít širokou nabídku kulturních a vzdělávacích akcí nejen pro všechny obyvatele, ale i s přímým zaměřením na seniory – např. Hrátky s pamětí. Velká část kulturních akcí je pořádána prostřednictvím farního sboru českobratrské církve evangelické v Rovečném.

Informovanost v obci je řešena pomocí obecních novin, úřední vývěsky a obecního rozhlasu. Občané se zde také mohou připojit k internetu. Styl bydlení seniorů v obci je převážně mezigenerační, senioři bydlí s dětmi, vnoučaty. Toto mezigenerační soužití zajišťuje velkou část potřeb pro seniory. Malé Tresné si pochvaluje i poskytování informací týkající se seniorů, které dostává z Mikroregionu/Bystřice nad Pernštejnem v pravidelných intervalech. V obci si drží i pasivní podvědomí o obsahu NAP.

Z pohledu obce nejsou vnímány žádné zvláštní požadavky ze strany seniorů. Velmi vstřícně se však staví k případným nedostatkům jakýkoliv služeb, které jsou ochotni neprodleně, v rámci zdravého rozumu, řešit. Převážně dobrovolnickou formou, v případě nutnosti i oficiální (místní vyhláška, spolupráce s Bystřicí nad Pernštejnem).

Kozlov

V Kozlově se v poslední době velmi aktivně začali zabývat zajištěním stravování přímo do obce. Bohužel, i když je v blízkých okolních vesnicích tato služba poskytována, obec Kozlov údajně nespadá do spádové oblasti. Dočasně byla tato situace vyřešena spoluprací se školní jídelnou, ale toto řešení není pro obec úplně vyhovující, takže bude pokračovat s vyjednáváním s oblastní charitou.

Dopravu seniorů zajišťují převážně rodinní příslušníci, eventuálně si někteří ze soběstačných seniorů zvládají dojet na autobusovou zastávku vzdálenou cca 1.5 km. Starosta obce v tomto systému aktuálně nevidí, až na nutnost občasného pracovního volna rodinných příslušníků, zatím velký problém. Rodinná výpomoc zde opět hraje nezastupitelnou roli v zajišťování nákupu základních potravin i informovanosti. V obci funguje pouze hlášení místního rozhlasu, což pro některé seniory může být nevyhovující a i internetové připojení je zde omezené. V obci Kozlov se nepořádají žádné vzdělávací ani kulturní akce.

Jako velký přínos je vnímána pomoc oblastní charity, která zajišťuje cvičení se seniory s pohybovými problémy a poskytují komplexní služby přímo u seniorů doma - pomoc s osobní hygienou, dohled nad pravidelným užíváním léků, pomoc s podáním jídla, úklid a běžný provoz domácnosti. Charita spolupracuje i s lékařem, který v případě akutní potřeby či dlouhodobé nemoci dojíždí přímo k seniorům domů.

Z pohledu obce se nejeví dané uspořádání jako problematické, veškeré nedostatkové služby si obec pokrývá v rámci rodinné a mezisousedské spolupráce, eventuálně spoluprací s charitou. Do Kozlova se dle slova starosty nedostávají žádné informace týkající se seniorů z Mikroregionu/Bystřice nad Pernštejnem a pojem NAP nikdy neslyšeli.

Horní Čepí, Kovářová

Tyto dvě místní části jsou obě součástí obce Ujčov. Jsou výjimečné množstvím poskytovaných a přijímaných informací. Jako jedna z mála obcí je spokojena s množstvím informací, které dostává z Mikroregionu/Bystřice nad Pernštejnem. Jedná se převážně o nabídky a možnost pomoci pro seniory, kulturní akce a novinky z mikroregionu. Obec tyto informace předává aktivně dále a to především pomocí vlastního informačního kanálu, vývěsek v obci a prostřednictvím měsíčníku Novinky. Na velmi dobré úrovni je zde zajištěno i stravování seniorů, kdy do obcí stravu distribuují dokonce dva dodavatelé – oblastní charita a vývařovna z blízkého okolí.

Krom obvyklé pozice rodiny ohledně pomoci seniorům a silné mezigenerační spolupráci zde oproti ostatním obcím vypomáhá sama obec a její zastupitelé. V případě potřeby nákupu, odvozu k lékaři či do města, zajištění základních pochůzek nebo pomoc při zařízení klíčových činností, které senioři sami nezvládají, aktivně vypomáhá sám starosta obce nebo jeho zástupce.

Aktuálně si obyvatelé obcí občas stěžují na horší dopravní dostupnost, ta by měla být posílena v rámci nového integrovaného dopravního systému, který by měl být zprovozněn kolem roku 2019. Z pohledu seniorů nevnímá obec, vzhledem k silné vzájemné rodinné pomoci, žádné problematické oblasti. Problém vnímá pouze v oblasti matek samoživitelek, které žijí v některých obcích na hranici chudoby.

Horní Rozsídka

Horní Rozsídka je na tom, v pokrytí poskytování služeb seniorům, ze všech zkoumaných místních částí nejlépe. V Dolní Rožínce (necelé 3 km vzdálené) se nachází příspěvková organizace – Pečovatelská služba Dolní Rožínka, p. o. Ta poskytuje komplexní služby pro obyvatele z okolních vesnic. Zajišťuje rozvoz stravování, zdravotnickou péči přímo u klienta a i přes to, že je většina seniorů stále soběstačná, zajišťuje případnou dopravu k lékaři či doprovod do ostatních institucí. Pečovatelská služba pořádá pro seniory i širokou škálu vzdělávacích akcí

(trénink paměti, odborné přednášky,...). Velkou výhodou je blízkost domu s pečovatelskou službou, který se nachází v obci Dolní Rožínka, ten poskytuje seniorům padesát bytů. Informace poskytuje obec svým obyvatelům prostřednictvím úřední vývěsky a informačního kanálu na kabelové televizi, kde běží informace nonstop.

Jako více méně jediný nedostatek je v obci vnímána absence informací poskytována z Mikroregionu/Bystřice nad Pernštejnem. Pro zástupce obce je i pojem NAP absolutně neznámý.

Nivy

Nivy jsou ze zkoumané kategorie úplně nejmenší obcí, v roce 2011 zde žilo pouze 6 obyvatel. To se odráží i na kulturním a společenském životě v obci. Nepořádají se zde žádné společenské ani vzdělávací akce. Dobrovolnickou službu zde zajišťuje pečovatelská služba a mezisousedská výpomoc je ve zdejší obci téměř samozřejmostí. Od Mikroregionu/Bystřice směrem k obci nepřicházejí téměř žádné informace, obec se svými obyvateli komunikuje prostřednictvím informačních sms zpráv a letáčků. Je zde i možnost zajištění stravování, ale prozatím o něj v obci není zájem.

Senioři na Nivách žijí převážně na samotách, jako jedna z mála obcí zde nefunguje klasický model rodinné péče. Vzhledem k tomuto stavu se jeví problematickou především doprava v obci, kdy nejbližší zastávka autobusu je téměř 2 kilometry vzdálená. Obec by ocenila pomoc při řešení zajištění externí dopravy.

Moravské Pavlovice

Starosta v této obci nereflektuje žádné vážnější problémy v dotazovaných kategoriích. Senioři jsou v obci pouze dva a ti jsou zatím samostatní. V obci

neprobíhají žádné kulturní akce, není zde zajištěné externí stravování, internet a nedojíždí sem v případě potřeby ani lékaři. Největší obavy se projevují ve vyhlídkách do budoucna, kdy se o nynější šedesátníky nebude mít kdo postarat. Z Bystřice pravidelně dochází místní zpravodaj, který starosta roznáší osobně (tak dělá i v případě nutnosti rozšíření i dalších informací).

Hluboké

Obec Hluboké těží z blízkosti obce Dalečín, kde funguje poměrně kvalitní systém služeb jak v oblasti např. zajištění stravování, tak pořádání kulturních a vzdělávacích akcí. Vzhledem k rozložení stylu bydlení seniorů – kdy téměř 50% žije na samotách a při nefungující dobrovolnické/charitní výpomoci, nastává občas problém se zajištěním služeb některým seniorům. To vzhledem k nedostatečnému informování ze strany Bystřice, nulové znalosti NAP a omezeným možnostem internetu nevytváří ideální podmínky pro život seniorů. V rámci obce jsou občané informováni pomocí rozhlasu a místního časopisu (zde se projevuje provázanost na obec Dalečín – akce,...). Obec ze svého pohledu nevidí žádné zásadní problémy ve fungování směrem k seniorům.

Kobylnice

V obci Kobylnice nevidí starosta obce problém v nezajištěném stravování nebo nevyhovující dopravě, které prozatím zvládají pokrýt soběstační senioři sami, ale v řadě případů naráží jejich snaha o různá zlepšení na neochotu místních, a sousedské spory. Toto se projevilo nejvíce při plánování centrálního rozvodu TV programů a internetu optickým kabelem, jako je v dalších částech obce Koroužném a Švařci. Narazili ovšem na neochotu vlastníků nemovitostí postavit přijímací stožár na soukromém pozemku. Danou situaci budou dále řešit. Obecní úřad Koroužné pořádá řadu kulturních a vzdělávacích akcí, o kterých své občany informuje prostřednictvím rozhlasu nebo úřední desky. Problém se jeví díky špatným mezisousedským vztahům ve vzájemné výpomoci a zajištění např. dopravy k lékaři, který do obce nedojíždí. Většinu problémů s tím spojených tedy musí

pokryt rodinní příslušníci. V obci mají pasivní povědomí o obsahu NAP a v minulosti obdržely nějaké informace od Bystřice.

Vrtěžíř

Vrtěžíř vzhledem k akcím pro seniory těží z blízkosti univerzity třetího věku, kterou její obyvatelé hojně využívají. Obec je svým fungováním založena na mezigenerační a sousedské výpomoci. V dopravě vidí naději na zlepšení při plánované změně pokrytí autobusových linek v roce 2019. Do té doby si pokusí vystačit s pomocí rodinných příslušníků. V obci je také zajištěno stravování prostřednictvím místní školy a do obce dojíždí dle potřeby lékaři. K informování občanů využívá obec poměrně dost komunikačních nástrojů - úřední desku, místní časopis i rozhlas, s přijímáním informací z mikroregionu/Bystřice je to ovšem poněkud horší. Informace chodí minimálně a o programu NAP nemají v obci ani pasivní znalosti.

Pernštejnské Janovice

Fungování seniorů v této obci je primárně postaveno na mezigenerační spolupráci v rodinách. Ty kvůli nezajištěnému stravování, neochotě lékaře dojíždět do obce a pouze obecní vývěsce, která slouží k informování obyvatel, zastávají mnohem širší okruh služeb, který musejí svým seniorům zajistit. I přesto obec pořádala vzdělávací akce přímo pro seniory (hrátky s pamětí), ale kvůli nezájmu ze strany seniorů (návštěvnost 2 seniorů) od toho ustoupila.

Do Pernštejnských Janovic neproudí z nadřazených složek žádné informace a obec sama si zařizuje šíření informací mezi občany (krom vývěsky) pouze ústní formou. Což může být v případě seniorů (horší sluch, špatná paměť,...) nevyhovující. I přesto obec nevidí žádné zásadní problémy.

Milasín

Informace nejsou z důvodu nemožnosti zkontaktovat zástupce obce dostupné.

3.4 Příklady dobré praxe

Příklady dobré praxe jsou čerpány jak z oblastí České republiky, tak ze zahraničí. Práce se nesnaží přijít se souhrnným komplexním řešením problémů, ale její hlavní snahou je nalézt řešení použitelná pro místní části bez nutnosti legislativní změny na celonárodní úrovni. Budou tedy vynechány příklady vztahující se k nastavení důchodového systému.

Senior taxi/senior bus

Podmínky využití této služby se liší dle konkrétního poskytovatele. V globále se jedná o možnost zajištění dopravy pro seniory, které jsou omezeny jedním kritériem nebo jejich kombinací:

- a) vzdáleností (obvykle cca 10km)
- b) počtem jízd (cca 8 jízd/měsíc)
- c) cílovou lokalitou (jízdy mohou využít pouze k lékaři, do obchodu, institucí města, nádraží,...)
- d) cenou:
  - a. jedna jízda se pohybuje v průměru 15-100/Kč
  - b. jízdy jsou plně/částečně dotovány obcí/městem
  - c. cena jízdy se pohybuje dle ujetých km
- e) věkem (obvykle 65-70 let)
- f) stupněm zdravotního postižení

g) místem pobytu (trvalý pobyt na území obce,...)

Příspěvek na péči

V České republice se příspěvek na péči poskytuje dle stupně závislosti, do které je pečovaná osoba zařazena (celkem 5 kategorií). Například v Německu se výše příspěvku odvíjí od počtu minut či hodin, které pečující musí věnovat osobě, o kterou pečuje. Toto hodnocení zvládá mnohem lépe pokrýt časovou náročnost všech úkonů spojených s péčí – nákup, příprava stravy, pomoc při jídle, mytí, veškerá pomoc s pohybem ap.

Mnohem jednodušší a troufám si říct efektivnější, je zde i způsob žádosti o příspěvek pro pečující osobu. V ČR se o příspěvek žádá na úřadech práce, odkud žádost putuje na okresní správu sociální péče, jejíž pracovníci provedou tzv. sociální šetření, doplní je zprávou od ošetřujícího lékaře a pak vše ještě posoudí tzv. posudkový lékař. Poté jde žádost zpět na úřad práce, kde se rozhodne, zda bude příspěvek přisouzen a v jaké výši.⁵⁹ V Německu se žádost podává přímo pojišťovně, která k dané osobě vyšle svého posudkového lékaře. Ten rozhodne, v jaké míře bude příspěvek na péči přiznán.

Volno na péči o osobu blízkou

Téměř tři čtvrtiny členských zemí OECD (celkem 35 zemí) poskytuje placené volno pro účely péče v délce kratší než jeden měsíc. Ve Francii je volno na péči poměrně dlouhé, je zaručené a bez možnosti zaměstnavatele odmítnout jeho poskytnutí. Podmínky pro přiznání příspěvku jsou ovšem poměrně přísné. V Irsku

---

⁵⁹ Jak to chodí u německých sousedů. *Diakonie* [online]. 2015 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.pecujdoma.cz/>

a Španělsku toto volno není zcela nárokové a zaměstnavatel jej může odmítnout z provozních důvodů.

V Japonsku mohou čerpat volno v rozsahu 3 měsíců a náhradou mzdy 40% dosavadního příjmu. Nejštedřeji se k poskytování dávky, která nahrazuje ušlou mzdu, staví Skandinávské země. V Norsku tento příspěvek může činit až 100%, ve Švédsku 80%. V Dánsku platí během volna pro potřeby péče náhradu mzdy zaměstnavatel, pokud ji nahrazuje plně, obce kompenzují tyto náklady minimálně z 82% maximální dávky nemocenského.

Pracovní volno v délce max. tří měsíců poskytují např. Velká Británie a Holandsko, na dobu cca 6 měsíců např. Rakousko a Německo.⁶⁰

Flexibilní formy práce

V roce 2008 přijala Belgie komplexní změny legislativy zaměřené na podporu postavení pečujících osob. Postavení neformálních pečujících se dostalo právní definice a vymezení práv a povinností pečujících. Hlavním cílem bylo kromě jiného přijetí opatření, jež by udržela nástroje podpory pečujících (větší flexibilita v pracovním právu, daňová zvýhodnění, započítání doby péče do výpočtu důchodového pojištění,...). Lze také uplatnit tzv. časové kredity – období našich náhradních dob pojištění a díky nim čerpat předčasný důchod.

Napříč zeměmi OECD se projevují další dva trendy: flexibilní pracovní doba je pro osoby pečující velmi přínosná (ať už z pohledu uchování finanční úrovně, tak sociálního kontaktu) a že snížení pracovního úvazku z důvodu péče většina pečujících neupřednostňuje, pokud se jedná o péči jinou než o děti. Tento rozdíl vychází hlavně z předvídatelnosti a náročnosti péče dítě x pečovaná osoba.

---

⁶⁰ KOLDINSKÁ, Kristina. *Finanční podpora pečujících a návrhy na zlepšení systému dávek pro pečující - příklady dobré praxe ze zahraničí*. Praha: Diakonie Českobratrské církve evangelické, 2016. ISBN 978-80-87953-27-3.

Finanční podpora pečujících

Jedná se o platby, které jsou ve většině zemí srovnatelné s platy formálních pečovatelů. Vychází z předpokladu, že pokud je časová i obsahová náplň práce neformálního pečujícího srovnatelná s tím formálním, měla by této pečující osobě být poskytnuta finanční náhrada ve stejné, nebo alespoň podobné výši.

Francouzská dávka osobního příspěvku na samostatnost je platbou pro pečující, kteří poskytují péči osobám, jež ji potřebují a jsou starší 60 let. Ve Švédsku je dle zákona o péči o seniory vyplácena částka srovnatelná s personálem formální péče. V Německu se mohou neformální pečující registrovat jako zaměstnanci se zařazením neformální pečující a tím jim vzniká i nárok na dávku a je za něj přispíváno do systému důchodového pojištění.

Program dobrovolníci

Ve Švýcarsku funguje výpomoc seniorům v domácnosti prostřednictvím dobrovolníků, kteří dostávají finanční kompenzaci 15 CHF za hodinu (data z roku 2011). Dobrovolník musí absolvovat základní kurs a mít odborné znalosti a sociální kompetence. Kvalita poskytovaných služeb si klient hlídá sám a není nijak kontrolována. Veškeré poskytované služby si volí klient individuálně a může si je i operativně měnit.⁶¹

---

⁶¹ Švýcarsko – příklady dobré praxe. *Asociace poskytovatelů sociálních služeb* [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <http://apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Svycarsko%20-dobr%C3%A1%20praxe%20final.pdf>

4 Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce byla podrobná demografická analýza místních částí členských obcí Mikroregionu Bystřicko se zaměřením na kvalitu prostředí a služeb poskytovaných seniorům. Data pro analýzu vycházela ze sčítání lidí domů a bytů z let 1991 – 2011, veřejně dostupných informací o občanské dostupnosti a z telefonických rozhovorů se zástupci obcí. Vzhledem k omezené dostupnosti demografických dat pro místní části obcí (místní části jsou zahrnuty do zkoumání pouze v rámci SLDB a neprovádí se zde každoroční demografický přehled), je pravděpodobná zkreslenost pohledu na demografický vývoj v těchto lokalitách. Z tohoto důvodu je demografická analýza brána hlavně jako náhled a jako doplnění celkového pohledu na situaci seniorů v dané oblasti. Co se týče veřejně dostupných dat o občanské vybavenosti, zde se jedná o přesně a správně poskytované informace, které byly kontrolovány jak se starosty obcí, tak z několika dostupných elektronických zdrojů.

Hlubší analýzu situace v místních částech obcí nám poskytly telefonické rozhovory se zástupci (převážně starosty) daných obcí. Zde byly komplexně rozebrány oblasti poskytovaných služeb (oblasti korespondují s tématy NAP) a byl zde dán prostor pro subjektivní pohled starostů na danou situaci, eventuálně problematické jevy. Právě tento subjektivní pohled může vnést jistý rozpor mezi výsledky práce a reálnou situací v obcích, jak ji vnímají občané. Podstatnou informací, vyplývající z těchto rozhovorů, bylo zjištění, že místní části vidí problém ve stejných oblastech – dopravě, informovanosti a především v závislosti na péči rodinných příslušníků. Většina obcí se shoduje na tom, že péče o seniory je u nich primárně závislá na mezigenerační pomoci. V souvislosti s touto závislostí vyvstávají obavy o soběstačnost seniorů v horizontu budoucích 5 – 10 let, kdy se předpokládá rapidní omezení možnosti této pomoci (stárnutí pečujících osob, stěhování za prací, rodinou, finanční náročnost,...). Vhodnou formou opatření by bylo rozšíření terénních služeb, které by poskytlo větší volnost (jak finanční, tak časovou) pro pečující osoby a dovolilo zůstat seniorům v jejich domácím prostředí

co nejdéle. Reálnou se jeví také možnost dobrovolnických, avšak z části placených programů. Ty by mohly pomoci s lepším zacílením poskytovaných služeb seniorům, odlehčit pečujícím osobám, ale také nabídnout práci lidem v oblastech, kde většinou musejí dojíždět za prací do větších měst.

Na problematiku dopravní dostupnosti obce nahlíží z několika pohledů. Část obcí vidí aktuální absenci dopravních spojení z obce jako velký problém, ale zároveň také vidí naději na zlepšení v plánované změně pokrytí veřejné linkové dopravy plánované na rok 2019. Tato změna by měla zařadit dostupnost autobusové dopravy na některých z aktuálně „vyloučených“ lokalit. Do této doby chtějí pokrýt dopravu seniorů v rámci výpomoci mezi sousedy a rodinnými příslušníky. Druhá část nevidí nejisté řešení v horizontu 2-3 let jako adekvátní a ráda by našla jiné řešení problémů s dopravou. Díky malé vzdálenosti místních částí od Bystřice nad Pernštejnem (maximální vzdálenost je po silnici 17,16 km)⁶², by bylo reálné zavést službu senior taxi fungující na částečném dotování samotnými seniory a s omezením cílové stanice (lékař, úřady,...). Nárazovou dopravu by mohli převzít i dobrovolníci v rámci poskytování ucelených služeb.

Způsob a kvalita poskytování informací je v obcích velmi rozdílná. Téměř ve třetině obcí funguje šíření informací pouze ústní formou, kterou zajišťuje starosta nebo některý z místních občanů. Dvě třetiny obcí používají k informování svůj vlastní časopis/list, který distribuují občanům v pravidelných intervalech. Většina obcí používá také obecní/úřední vývěsku (tato forma informování se může stát nevyhovující v případě nemobilních seniorů). V místních částech Ujčova (Horní Čepí, Kovářová) funguje místní televizní stanice, na které jsou pouštěny informace nepřetržitě. Tato možnost by se mohla stát v případě možnosti sdílet program i mezi ostatní obce a vzhledem k společným tématům, která mají být občanům zprostředkovány, nejvhodnější formou sdílení informací. Téměř dvě třetiny obcí si stěžovali na nezáměr a nedostatečnou komunikaci ze strany Bystřice i mikroregionu. To rozporuje např. starosta obce Malé Tresné, který je se spoluprací

---

⁶² viz příloha č.

s oběma subjekty spokojen a zastává názor, že pokud se člověk aktivně zajímá, tak mu jsou veškeré informace poskytnuty.

Z celkové analýzy situace seniorů v místních částech členských obcí Mikroregionu Bystřicko vyplývá, že aktuálně se situace nejeví tak kriticky, jako bylo v úvodu předpokládáno. Nejvíce by nejen starostové, ale i senioři ve zkoumaných obcích ocenili zkvalitnění a rozšíření dopravní obslužnosti a také zlepšení poskytování informací ze strany mikroregionu/ORP.

Zvýšená informovanost by se měla také projevit ve vztahu k rodinným příslušníkům seniorů (pečujícími osobám), na kterých je aktuálně celý systém péče o seniory v mikroregionu postaven. V této spojitosti doporučuji i rozšíření terénních služeb přímo v domově seniorů a odlehčení tak pečujícími osobám.

Z rozhovorů se starosty také vyplynul fakt, že i když se nyní situace nemusí jevit jako problematická, v průběhu 5-10let se stane kritickou.

5 Literatura

BURDA, Patrik a Lenka ŠOLCOVÁ. *Ošetrovatelská péče: pro obor ošetrovatel*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5334-8.

ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3404-3.

ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

Evropská sociální charta: texty Evropské sociální charty, Protokolů k ní a Revidované Evropské sociální charty. Praha: JAN, 2000. ISBN 80-85529-75-0.

FRANCOVÁ, Jana, ed. *Lisabonská smlouva: konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. 2., přeprac. a dopl. vyd.* Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor informování o evropských záležitostech, 2009. ISBN 978-80-7440-017-9.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., & MARADA, M. (2005). Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In Novotná, M., *Problémy periferních oblastí* (s. 6-24). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.

HINDLS, R., SEGER J. *Statistika pro ekonomy: Druhá část. 8. vyd.* Praha: Professional Publishing, 2007, 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

HOLMEROVÁ, Iva a Martina MÁTLOVÁ. *Madridský plán a jiné strategické dokumenty*. Praha: Pro Gerontologické centrum vydalo EV public relations, 2007. ISBN 978-80-254-0174-3.

HORZINKOVÁ, Eva a Vladimír NOVOTNÝ. Základy organizace veřejné správy v ČR. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-263-9.

KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.

KLUFOVÁ, R. (2008). Základy demografie. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 205, [22] s.

KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ. Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5.

KOPECKÝ, Martin. Zákon o obcích: komentář. 2., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-376-1.

KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. Vyd. 2., přeprac. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

MUSIL, Jiří, Jan MÜLLER. 2008. „Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 44 (2): 321-348

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017: aktualizovaná verze k 31. 12. 2014, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Odbor rodinné politiky a politiky stárnutí, Oddělení politiky stárnutí, 2015. ISBN 978-80-7421-111-9.

Postavení venkova v kraji Vysočina. Jihlava: Český statistický úřad, 2009. Souborné informace. ISBN 978-80-250-1942-9.

Příručka demografické statistiky pro potřebu oblastních statistických orgánů. Praha: Český statistický úřad, 2000. Metodika, 0201-00. ISBN 80-7223-408-0.

Příspěvek EU k aktivnímu stárnutí a mezigenerační solidaritě. Luxembourg: Publications Office, 2012. ISBN 9789279251191.

PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK. *Etika a komunikace v medicíně.* Praha: Grada, 2011. Edice celoživotního vzdělávání ČLK. ISBN 978-80-247-3976-2.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů.* Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5.

Senioři v Kraji Vysočina - 2015. Jihlava: Český statistický úřad, 2015. Lidé a společnost. ISBN 978-80-250-2663-2.

SOUČEK, Eduard. *Statistika pro ekonomy.* Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-06-9.

ŠAFAŘÍK, Filip. Demografie. In: NOVOTNÁ A KOL., Hana. *Společnost a životní prostředí v regionálním rozvoji.* Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje, 2011. ISBN 978-80-87174-11-1.

ŠTĚDRŮ, Bohumír. *Prognostické metody a jejich aplikace.* V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-174-4.

VIDOVIČOVÁ, Lucie a Veronika KHÝROVÁ. *Politika přípravy na stárnutí v České republice 2015.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. ISBN 978-80-7421-117-1.

VYSTOUPIL, Jiří; TARABOVÁ, Zdenka. *Základy demografie.* Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 151 s. ISBN 80-210-3617-6.

6 Elektronické zdroje

Analýza činnosti dobrovolných svazků obcí v území správního obvodu: ORP

Bystřice nad Pernštejnem [online], 25 Dostupné

z:<http://www.smocr.cz/obcesobe->

[docs/Byst%20nad%20Pern%20-%20anal%20DSO.pdf](http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Byst%20nad%20Pern%20-%20anal%20DSO.pdf)

Český statistický úřad Charakteristika územního uspořádání České republiky. 2007 [online], Dostupné z

[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/930022F12F/\\$File/1379-07ch.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/930022F12F/$File/1379-07ch.pdf)

Evropská Unie: Zaměstnanost a sociální věci. EUROPA:EU [online]. [cit. 2017-03-

16]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_cs

HAVELKOVÁ, Monika. VÝVOJ VĚKOVÉ STRUKTURY OBYVATEL KRAJŮ ČESKÉ REPUBLIKY JAKO PŘÍLEŽITOST I HROZBA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE. 2014.

Pardubice, Dostupné

z:http://www.regionalnirozvoj.eu/sites/regionalnirozvoj.eu/files/04_havelkova_vvoj_vekove_struktury_obyvatel.pdf

CHROMÝ, Pavel a Vít JANČÁK. Venkovské periferie v postindustriálním období:

modely chování obyvatel v typově odlišných periferiích Česka a Rakouska [online].

In.: Praha, 2014, s. 17. Dostupné z:[http://geography.cz/wp-](http://geography.cz/wp-content/uploads/2014/02/5_Jan%20%20%20Venkov2014.pdf)

[content/uploads/2014/02/5_Jan%20%20%20Venkov2014.pdf](http://geography.cz/wp-content/uploads/2014/02/5_Jan%20%20%20Venkov2014.pdf)

INTERNATIONAL FEDERATION ON AGEING: THE MONTREAL DECLARATION

[online]. 1999, 5. Dostupné z: [https://www.ifa-fiv.org/wp-](https://www.ifa-fiv.org/wp-content/uploads/2012/11/057_IFA-Montreal-Declaration.pdf)

[content/uploads/2012/11/057_IFA-Montreal-Declaration.pdf](https://www.ifa-fiv.org/wp-content/uploads/2012/11/057_IFA-Montreal-Declaration.pdf)

KLUSÁČEK, Petr a Tomáš KREJČÍ. Vybrané aspekty rozvoje obcí: Vývoj soustavy obcí na území ČR [online]. [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=72273>

MIKROREGION BYSTRICKO, 2016. [online]. Dostupné z: <http://www.bystricko.cz/>.

MIKROREGION BYSTRICKO: Stanovy dobrovolného svazku obcí. Cíle svazku [online]. 2015 Dostupné z: <http://www.bystricko.cz/soubory/dokumenty/priloha-c-2-stanovy-mikroregionu.pdf>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Leónská ministerská deklaráce- Společnost pro osoby v každém věku: výzvy a příležitosti [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008. Dostupný z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4992/>

Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007 - 2013. Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. 30 s. Dostupný z WWW:<http://portal.uur.cz/dalsi-dokumenty/narodnizpravy-koncepce-politiky-plany.asp>>. online.

PERLÍN, R. (1998): Venkov, typologie venkovského prostoru. Praha, ministerstvo vnitra. 20 s. (online,)Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Předkládací zpráva. 2013. Dostupné z: <http://www.psp.cz/>.

Povinně zveřejňované informace. Kraj Vysočina: Oficiální internetové stránky kraje Vysočina [online]. Jihlava, 2013 Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/vismo5/isvs.asp>

Práva seniorů a problematika stárnutí: Prohlášení komise pro lidská práva OSN. ProLékaře.cz [online]. Dostupné z: http://www.prolekare.cz/pdf?ida=gr_06_03_09.pdf

Správní uspořádání ČR orgány územního plánování: NUTS. Portál územního plánování [online]. 2016. Dostupné z: <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>

Správní uspořádání ČR orgány územního plánování: OBCE. Portál územního plánování [online]. 2016. Dostupné z: <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/obce.asp>

Srovnání krajů v České republice - 2016: 1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA. Český statistický úřad [online]. 2017 Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/srovnani-kraju-v-ceske-republice-2016>

SVOBODOVÁ, Hana - VĚŽNÍK, Antonín - HOFMANN, Eduard. Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Elportál. Dostupné z: <http://is.muni.cz/elportal/?id=1104084>. ISBN 978-80-210-6229-0. ISSN 1802-128X

SVOBODOVÁ, Hana - VĚŽNÍK, Antonín. Úvod do geografie venkova [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Elportál. Dostupné z: <http://is.muni.cz/elportal/?id=1192704>. ISBN 978-80-210-6943-5

Tisková zpráva MPSV. Materiál MPSV předkládaný na jednání Vlády ČR 8. února 2012 [online]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/12104/mv_080212_v2.pdf

VÝVODOVÁ, Hana. Vzděláním pro lepší budoucnost [online]. 2013. Dostupné z: http://www.aoacr.cz/file/publikace_AOA_komplet_PDF_1.pdf

Vzdálenostměst: Vzdálenosti mezi místy a plánovač cest [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.vzdalenostmest.cz/>

Zaostřeno na péči o seniory: Tiskové zprávy 2015. Veřejný ochránce práv: Ombudsman [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2015/zaostreno-na-peci-o-seniory/>

7 Přílohy

Příloha č. 1: Vstupní data kategorie č.1

Název místní části	HA	1991					2001					2011					ČD	Počet autobusových linek	Vzdálenost místní části od Bystřice			Občanská vybavenost											
		Obyvatelstvo					Ekonomicky aktivní celkem	Obyvatelstvo					Ekonomicky aktivní celkem	Zaměstnaní celkem	vzdušná	silnice			Obchod	Zdravotnické zařízení	Pošta	Sportoviště	Zajímavé spolky/sdružení	Jiná zařízení či spolky se zaměřením na seniory									
		celkem	z toho ženy	ve věku 0-14 let	15-64	ve věku 65 a více let		celkem	z toho ženy	ve věku 0-14 let	15-64	ve věku 65 a více let													celkem	z toho ženy	ve věku 0-14 let	15-64	ve věku 65 a více let				
Bysřice nad Doubravou	1135	7980	3994	1982	5484	514	2060	7772	3875	1389	5629	754	3793	7039	3566	967	4958	1114	3238	2882	ANO	10	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dalečín	829	621	311	153	401	67	171	577	287	116	388	73	268	514	250	59	367	88	266	245		3	8	10	1	1	1	1	1	1	1	0	
Dolní Rožínka	247	633	332	151	425	57	153	616	304	112	413	91	281	595	303	76	381	138	261	232		10	6	9	1	1	1	1	1	1	1	0	
Prosečín	813	214	106	46	140	28	54	222	110	40	155	27	114	211	98	34	146	31	94	87		3	10	13	1	1	1	1	1	1	1	0	
Rovečné	981	645	333	129	423	93	175	585	294	85	404	96	273	556	277	72	362	122	235	209		4	10	13	1	1	1	1	1	1	1	0	
Rožná	798	523	250	142	325	56	141	547	278	108	383	56	264	579	285	99	411	69	298	275	ANO	7	5	7	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Strážek	909	504	253	131	298	75	126	537	274	122	355	60	222	511	265	71	360	80	239	212		5	10	14	1	1	1	1	1	1	1	0	
Štěpánov nad Svatkou	540	697	353	147	448	102	185	667	338	108	450	109	303	644	320	79	433	132	289	243		6	6	7	1	1	1	1	1	1	1	0	
Vír	462	642	332	132	434	76	153	599	306	90	432	77	294	560	288	74	391	95	243	219		5	6	8	1	1	1	1	1	1	1	1	0

Zdroj: Vládní zpracování dle dat čsú, idos, risy

Příloha 2: Vstupní data kategorie č.2

Název místní části	HA	1991						2001						2011						ČD	Počet autobusových linek	Vzdálenost místní části od Bystřice		Občanská vybavenost						
		Obyvatelstvo				Ekonomicky aktivní celkem	Obyvatelstvo				Ekonomicky aktivní celkem	Obyvatelstvo				Ekonomicky aktivní celkem	Zaměstnaní celkem	vzdušná	silnice			Obchod	Zdravotnické zařízení	Pošta	Sportoviště	Zájmové spolky/sdružení	Jiná zařízení či spolky se zaměřením na seniory			
		celkem	z toho	ženy	ve věku 0-14 let		15-64	ve věku 65 a více let	celkem	z toho		ženy	ve věku 0-14 let	15-64	ve věku 65 a více let													celkem	z toho	ženy
Blažkov	494.81	190	92	53	113	24	48	185	86	32	126	27	88	179	84	26	119	34	82	70	3	7.83	10.8	1	0	0	1	1	0	
Bohuňov	303.74	200	86	62	110	28	46	190	82	41	133	16	90	201	94	46	138	17	97	87	1	5.96	6.33	1	0	0	1	1	0	
Bukov	532.38	211	111	38	132	41	46	190	96	42	116	32	81	192	101	28	133	31	94	84	2	8.12	12.1	1	0	0	1	1	0	
Divišov	247.36	74	39	19	38	17	16	67	32	16	38	13	23	72	35	9	52	11	34	25	4	8.06	8.5	1	0	0	1	1	0	
Domanín	851.72	329	161	86	199	44	84	301	149	50	200	51	133	297	144	56	200	41	140	126	2	2.87	3.14	1	0	0	1	1	0	
Rovné	473.38	213	106	58	136	19	55	208	106	38	140	30	107	202	100	23	149	30	94	83	ANO	5	7.24	7.58	1	0	0	1	1	0
Vitochov	256.05	138	70	29	85	24	37	127	62	17	88	22	55	113	57	12	77	24	52	44	1	4.97	6.43	1	0	0	1	1	0	
Koroužné	309.36	169	82	35	97	37	44	175	87	26	110	39	69	167	78	23	109	35	67	59	3	6.25	9.58	1	0	0	1	1	0	
Nykolovice	333.00	187	99	39	118	30	50	165	83	19	120	26	77	160	76	26	102	32	71	68	3	10.84	17.39	1	0	0	1	1	0	
Písečné	658.00	211	100	48	133	30	51	212	100	44	138	30	101	177	83	24	127	26	79	68	2	5.32	5.8	1	0	0	1	1	0	
Čtyři Dvory	392.05	110	52	25	71	14	35	121	61	32	79	10	54	115	58	14	77	24	46	41	2	8.9	11.99	1	0	0	0	1	0	
Strachujov	289.00	142	71	31	86	25	35	154	80	21	107	26	68	141	68	25	88	28	65	58	3	10.34	13.4	1	0	0	1	1	0	
Sulkovec	433.00	165	87	37	95	33	44	146	79	19	98	29	68	129	67	12	92	25	60	56	1	10.22	17.2	1	0	0	1	1	0	
Lískovec	115.28	98	50	24	60	14	23	106	57	22	69	15	51	113	59	16	86	11	55	47	1	6.1	8.16	1	0	0	1	1	0	
Ujčov	428.81	260	141	63	153	44	66	243	127	42	169	32	109	245	127	35	179	31	120	101	4	6.43	9.54	1	0	0	1	1	0	
Unčín	383.00	190	97	41	123	26	51	239	113	45	151	43	96	202	99	28	141	33	99	86	3	9.5	11.47	1	0	0	1	1	0	
Věchnov	681.00	335	177	86	204	45	87	310	146	61	214	35	145	321	154	47	224	50	156	136	3	2.91	3.98	1	0	0	1	1	0	
Velké Janovice	346.00	133	62	34	80	19	32	129	59	31	83	15	49	120	54	16	80	24	54	51	1	7.82	8.69	1	0	0	1	1	0	
Bolešín	479.44	97	52	19	58	20	24	85	44	15	48	22	37	86	45	13	57	16	43	38	1	7.46	11.79	1	0	0	0	0	0	
Věžná	653.88	185	101	38	110	37	38	138	69	16	85	37	51	136	68	23	84	29	53	45	ANO	1	6.96	9.02	1	0	0	1	1	0
Braníšov	459.03	208	105	60	129	19	50	202	99	42	140	20	94	202	101	43	130	29	91	83	2	7.69	11.72	1	0	0	1	1	0	
Žďánice	442.47							187	101	35	113	39	71	181	98	28	122	31	85		1	2.73	3.93	1	0	0	1	1	0	

Zdroj: Vládní zpracování dle dat čsú, idos, risy

